

Innst. 126 S

(2012–2013)

Innstilling til Stortinget fra familie- og kulturkomiteen

Meld. St. 23 (2011–2012)

Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om visuell kunst

Til Stortinget

1. Sammendrag

Sammendraget består hovedsakelig av de deler av meldingen som presenterer departementets vurderinger og tiltak. For nærmere orientering om institusjoner, lovverk, støtteordninger m.m. vises det til meldingen.

1.1 Det visuelle kunstfeltet i Norge

1.1.1 *Bakgrunn for og hovedspørsmål som behandles i meldingen*

Kulturdepartementet ønsker gjennom denne meldingen å gi visuell kunst et nødvendig løft.

Fordi begrepet visuell kunst ikke har et entydig innhold, er det nødvendig å presisere bruken av det. I denne meldingen anvendes begrepet hovedsakelig i betydningen billedkunst og kunsthåndverk. Visuell kunst inkluderer også til dels design og arkitektur. Denne stortingsmeldingen inkluderer Kulturdepartementets forvaltningsansvar innenfor design og arkitektur.

Meldingen omfatter både visuell kunstarv som finnes i kunstmuseene, støtte til dagens kunstproduksjon og kunstformidling, forskning og kunnskapsdannelse.

Det har ikke tidligere blitt foretatt en samlet gjennomgang av det visuelle kunstfeltet i form av en egen melding til Stortinget. Det finnes heller ingen aktuell NOU forut for denne stortingsmeldingen. På grunn av mangelen på eksisterende kunnskap er det viktig

at det i meldingen gis rom for en grundig kartlegging og kunstfaglig beskrivelse av feltet som underlag for analyser.

I meldingen foretas det en gjennomgang av eksisterende kulturpolitiske virkemidler. Det blir bl.a. foreslått en viss omlegging og utbygging av eksisterende tilskuddsstruktur for det visuelle kunstfeltet; en ny ordning med arrangørstøtte for visuell kunst forvaltet av Norsk kulturråd og styrking/utvidelse av enkelte andre ordninger innenfor Kulturrådets forvaltning. Det foreslås videre en styrking av feltet gjennom økte tilskudd til institusjoner og tiltak innenfor Kulturdepartementets budsjett. Det blir videre redegjort for behovet for å se nærmere på ordninger som utstillingsvederlag og honorar. Formålet med meldingen er å legge grunnlaget for en satsing som er framtidsrettet, og som av den grunn tar sikte på en økende profesjonalisering og styrking av feltet. I tillegg er formålet å sikre et mangfoldig tilbud av visuell kunst av høy kvalitet til ulike brukergrupper. Målet er også å gi det visuelle feltet større oppmerksomhet over hele landet, og legge vilkårene til rette for økt publikumsoppslutning. Departementet vil bidra til at norske kunstnere får mer plass i det private og offentlige rom.

Regjeringen har en visjon om at Norge skal være en ledende kulturnasjon som legger vekt på kultur i alle deler av samfunnslivet. Samtidig har satsing på kultur stor betydning for andre samfunnsområder som næringsutvikling og arbeidsplasser, integrering og inkludering, helse, læring og kreativitet.

Gjennom Kulturløftet har regjeringen lagt til rette for en satsing på billedkunst, kunsthåndverk og arkitektur. Det vil bli satset på billedkunst og kunsthåndverk bl.a. gjennom å utvikle visningsarenaene. Stipendordningene skal styrkes ved at det særlig legges til rette for unge kunstnere. Det vil også bli satset på kunst i offentlige rom. Norsk arkitektur og steds-

utvikling skal styrkes ved en videre oppfølging av regjeringens handlingsplan for arkitektur.

Et av hovedmålene for kunstnerpolitikken er å legge forholdene til rette for at enkeltkunstnere skal kunne bidra til et mangfoldig og nyskapende kunstliv. Kunstnerens rammevilkår må være slik utformet at et tilstrekkelig antall visuelle kunstnere har mulighet til å skape et mangfold av visuelle kunstuttrykk. Denne meldingen vil derfor også vurdere hvordan dagens støtteordninger til kunstnerne fungerer sett i lyset av utviklingen innenfor kunstfeltet.

Meldingen er et resultat av en bred dialog og erfaringsinnsamling, med deltakelse fra sentrale institusjoner på feltet, kunstnerorganisasjonene, andre relaterte fagmiljøer og ressurspersoner m.fl.

I forbindelse med innhenting av innspill til melldingsarbeidet erfarte Kulturdepartementet at det på området visuell kunst er et relativt stort samsvar i synspunktene. Det ble generelt påpekt at det er en hovedutfordring å styrke finansieringen gjennom eksisterende og nye innsatser samt å styrke feltets synlighet i offentligheten.

1.1.2 Strukturelle endringer

Gjennom det nye museumsanlegget på Vestbanen i Oslo skal Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design løftes som et profilert museum av internasjonal betydning. Ved siden av det nye operabygget, vil nybygget for Nasjonalmuseet være blant de største kulturbyggprosjektene i norsk sammenheng noensinne. Nybygget vil innebære en kraftfull satsing og vil bringe et mangfold av god visuell kunst ut til et stadig større publikum. Departementets mål er at denne satsningen vil løfte det visuelle kunstfeltet på samme måte som det nye operahuset i Bjørvika har gjort for operakunsten.

Regjeringen er opptatt av at hele landet skal ta del i Kulturløftet. Meldingen rommer en rekke forslag til tiltak for å styrke feltet i årene som kommer. Med Kulturløftet som det viktigste grunnlaget, arbeides det systematisk med å utvikle en politikk som bedrer kulturlivets totale rammevilkår. Dette omfatter også tydeligere arbeidsdeling mellom politiske myndigheter og kulturfaglige organer.

1.2 Sammendrag

Meldingen er bygget opp og strukturert i tre hoveddeler.

Del I (kapittel 1–3) presenterer hovedmålene som gjelder for den statlige innsatsen innenfor området visuell kunst, og angir nærmere begrunnelse og bakgrunn for de hovedspørsmål som behandles i meldingen.

Det blir vist til Kulturløftet II, der regjeringen understreker at det skal satses på billedkunst, kunsthåndverk og arkitektur. Det vil bli satset på billed-

kunst og kunsthåndverk bl.a. gjennom å utvikle visningsarenaene. Stipendordningene skal styrkes ved at det særlig legges til rette for unge kunstnere. Det vil også bli satset på kunst i offentlige rom. Norsk arkitektur og stedsutvikling skal styrkes ved en videre oppfølging av regjeringens handlingsplan for arkitektur.

I meldingen anvendes begrepet visuell kunst hovedsakelig i betydningen billedkunst og kunsthåndverk. Visuell kunst inkluderer også kunstnerisk fotografi og til dels design og arkitektur. Men samtidig er design og arkitektur egne fagfelt med andre formål, premisser og forutsetninger. Denne stortingsmeldingen inkluderer Kulturdepartementets forvaltningsansvar innenfor design og arkitektur. Meldingen omfatter både visuell kunstarv som finnes i kunstmuseene, støtte til dagens kunstproduksjon og kunstformidling, forskning og kunnskapsdannelse.

Det foretas i meldingen en gjennomgang av eksisterende kulturpolitiske virkemidler og det fremmes forslag om nye tiltak i overensstemmelse med de reelle behovene. Formålet med meldingen er å legge grunnlaget for en satsing som er framtidsrettet, og som av den grunn tar sikte på en økende profesjonallisering og styrking av feltet. I tillegg er formålet å sikre et mangfoldig tilbud av visuell kunst av høy kvalitet til flest mulig. Målet er også å gi det visuelle feltet større oppmerksomhet over hele landet, og økt publikumsoppslutning. Departementet vil bidra til at norske kunstnere får mer plass i det private og offentlige rom.

I kapittel 1.2 omtales også strukturelle og organisatoriske endringer i den statlige kulturforvaltning som har funnet sted i den senere tid; oppfølging av Løkenutvalgets rapport av 2008 og omorganiseringen av Norsk kulturråd. Kapittel 2 er sammendraget. Kapittel 3 omhandler kunstpolitiske mål.

Del II (kapittel 4–17) i meldingen angir visse utdypende definisjoner og utviklingstrekk – og inneholder videre en bred presentasjon av institusjoner og organisasjoner innenfor feltet visuell kunst, under følgende hovedkapitler:

- Et landsdekkende formidlingsnettverk – aktørene (kapittel 6)
 - Her vises det til bredden som finnes i form av større museer og samlinger, kunstforeninger, gallerier, kunsthaller, kunstnersentre, kunstnerstyrte visningssteder, kunstfestivaler- og biennaler, landsdelsutstillinger m.m. I tillegg formidles kunsten i offentlige rom, gjennom publikasjoner, tidsskrifter, nettsteder etc. I formidlingen til skolen har fylkeskommunene de siste årene fått en stadig større rolle gjennom Den kulturelle skolesekken. Aktø-

- rene er på ulike måter deltakere i formidlingen av visuelle kunstuttrykk.
- Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design gis, som den tyngste aktøren på feltet, en bred omtale under kapitlet om offentlige kunstmuseer og gallerier, og det påpekes hvilke muligheter et nybygg på Vestbanen representerer for institusjonen og for kunstfeltet. Det blir understreket at kunstfeltet også er avhengig av sterke regionale institusjoner.
 - Den internasjonale kunstscenen (kapittel 7)
 - Her vises det til internasjonaliseringen som har funnet sted siden 1990-årene, og hvilke konsekvenser den har hatt og har for det visuelle kunstfeltet. Så vel de store institusjonene som de mindre visningsstedene utvikler og gjennomfører programmer i samarbeid med viktige internasjonale partnere. Dette gjelder ikke minst Nasjonalmuseet og Office for Contemporary Art Norway (OCA). Sistnevnte har et særskilt oppdrag med å fremme internasjonal utveksling innenfor billedkunstfeltet. Men også andre viktige institusjoner, som f.eks. Henie Onstad Kunstsenter, Bergen Kunsthall og Kunsternes Hus, har markert seg med satsinger og programmer med internasjonal orientering.
 - Norske Kunsthåndverkere har ansvaret for utenlandsformidlingen av kunsthåndverk.
 - Formidling og målgrupper (kapittel 8)
 - Kapitlet tar bl.a. opp publikumsgrupper og publikumstall relatert til ulike formidlingstilbud. Hvem som er publikum, besøk i museer og tilbud til barn og unge belyses. Den kulturelle skolesekkens betydning blir beskrevet. Annen form for formidling til ulike målgrupper blir omtalt under overskrifter som tilbud til eldre (herunder Den kulturelle spaserstokken) og tilbud gjennom hele livet.
 - Kunst i offentlige rom (kapittel 9)
 - Kunst i offentlige rom er alternative arenaer for kunstformidling og utgjør i dag en stor kunstsamling utenfor museene. Kunsten når ut til et bredt sammensatt publikum og brukere i byer og distrikter over hele landet, også til mennesker som ellers ikke oppsøker de tradisjonelle institusjonene for kunstformidling. Enkelte steder i landet kan kunstverk i offentlige rom være den eneste kunsten som er allment tilgjengelig.
 - I kapitlet beskrives det ansvar og de oppgaver som ivaretas av den statlige virksomheten KORO (Kunst i offentlige rom), herunder de kunstordninger som virksomheten forvalter og som kunstprosjekter realiseres innenfor. I tillegg redegjøres det kort for andre aktører og innsatser når det gjelder kunst i offentlige rom, herunder andre statlige aktører, kommuner, kunst i kirkerom og kunst i livssyns- nøytrale seremonirom.
 - Kunnskap, kritikk og forskning (kapittel 10)
 - Kapitlet omhandler kunstkritikkens betydning og behovet for å styrke forskningsbasert kunnskap på det visuelle kunstfeltet, og angir mulige virkemidler. Bl.a. omtales Kulturdepartementets arbeid med å utvikle en FoU-strategi på departementets ansvarsområder for å styrke kunnskapsproduksjon som grunnlag for utvikling og fornyelse av både politikken og forvaltningen. Videre nevnes det departementsnedsatte utvalget for Kulturutredningen 2014 og gjennomgangen av hele kunst- og kulturpolitikken i perioden etter 2005. Arbeidet skal gi en vurdering av de viktigste utfordringene kulturpolitikken står foran i årene som kommer, og vil ende i en NOU - Kulturutredningen 2014.
 - Samisk kunst (kapittel 11)
 - Her beskrives hvordan samisk kultur gir seg uttrykk på det visuelle kunstfeltet og hvilke prioriteringer og tiltak som er sentrale for Sametingets engasjement på feltet.
 - Hele landet (kapittel 12)
 - Det gis en skisse av det norske kunstfeltets geografi sammen med oversikter som bl.a. viser fordeling av yrkesaktive kunstnere/kunstnergrupper på regioner og en fylkesvis fordeling av avgiften som genereres av kunstavgiftsloven.
 - Tilskudd og andre virkemidler (kapittel 13)
 - Dette kapitlet viser hvilke institusjoner, organisasjoner og tiltak innenfor området visuell kunst som mottar statlig støtte og hvilke lover og avtaler som kommer til anvendelse.
 - Kunst, kultur og næring (kapittel 14)
 - Kapitlet omhandler omsetning av visuell kunst, kultursponsing og kunstinnkjøp i næringslivet med henvisning til den kommende handlingsplan for kultur og næring. Det omhandler videre private samlinger og kunst på arbeidsplassen.
 - Kunstnerpolitiske vilkår (kapittel 15)
 - Et av hovedmålene i kunstnerpolitikken er å legge forholdene til rette for at enkeltkunstnere kan bidra til et mangfoldig og skapende kunstliv. Kapitlet redegjør for grunnlaget for kunstnerpolitikken og beskriver de ulike ordninger og virkemidler som er etablert og innrettet mot ulike målgrupper blant kunstnerne (slik som statsstipend, arbeidsstipend, garantiinntekt, stipend for eldre/ynge osv.).

- Kulturbygg og andre arenaer for kunst (kapittel 16)
 - Kapitlet om kulturbygg angir de tiltak og ordninger som eksisterer når det gjelder å skape de fysiske rammene som må til for å realisere målene for institusjoner og prosjekter på feltet.
- Arkitektur, design og offentlig rom (kapittel 17)
 - Kapitlet om arkitektur og design beskriver fagområdene og den økte oppmerksomheten som disse har fått de siste 20 årene, bl.a. gjennom aktiviteter og innsatser fra Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design og Norsk Form, samt det som er igangsatt på grunnlag av regjeringens plandokument for norsk arkitekturpolitikk, arkitektur.nå.

Del III i meldingen har overskriften «Spesielle tema» – og dreier seg om følgende:

- Ny teknologi; Nytt samspill og nye muligheter (kapittel 18)
 - Utviklingen av digitale medier og av det vi kan kalle et nytt informasjonssamfunn, har gitt nye muligheter og utfordringer. Kapitlet omhandler hvordan dette virker inn på kulturlivet generelt og på det visuelle kunstfeltet spesielt – innenfor kunstproduksjon, formidling, forskning og forvaltning. I meldingen er dette synliggjort ved et eget kapittel.
- Kulturelt mangfold (kapittel 19)
 - Kapitlet omhandler kulturelt mangfold i kulturpolitikken og på det visuelle kunstfeltet. Mangfoldsbegrepet tolkes bredt og knyttes til inkludering i kulturlivet.
- Likestilling (kapittel 20)
 - Kapitlet redegjør i hovedsak for sentrale bestemmelser i lov om likestilling mellom kjønnene og for likestillingssituasjonen mellom kvinner og menn på det visuelle kunstfeltet.
- Økonomiske og administrative konsekvenser blir omtalt i kapittel 21.

I meldingen gis det en bred beskrivelse av hvilke elementer som inngår i og danner rammene for det visuelle kunstfeltet i Norge. Det blir påpekt hvilke utfordringer, muligheter og behov som foreligger. Meldingen legger således et grunnlag for den framtidige politikktutvikling og satsing på feltet.

Det blir presentert vurderinger og tiltak som begrunner behovet for en vesentlig opptrapping av den økonomiske ressursinnsatsen på feltet. Hvordan dette konkret skal følges opp, vil måtte avklares og konkretiseres i forbindelse med utarbeidelse av de kommende års budsjetter. De tiltak og ordninger som i

meldingen foreslås styrket, skal dekkes innenfor Kulturdepartementets gjeldende budsjettramme, og det skal sørges for en prioritering innenfor rammen som gjør dette mulig.

1.3 Kunstpolitiske mål

1.3.1 *Kunstpolitiske mål fram til i dag*

Blant kulturpolitikkenes viktigste oppgaver er å legge til rette for at alle kan oppleve et mangfold av ulike kulturtilbud og kunstneriske uttrykk, og delta i et aktivt kulturliv. Skapende kunst bidrar til fornyelse og utvikling av samfunnet og enkeltmennesker. Tilgangen til kunst- og kulturopplevelser og muligheten til å uttrykke seg gjennom kunst og kultur skal ikke være avhengig av geografi eller sosiale skillelinjer. Et godt kunst- og kulturtilbud oppnås ikke gjennom markedet alene. Det er nødvendig med et offensivt offentlig økonomisk engasjement for å sikre bredde og mangfold.

1.4 Et landsdekkende formidlingsnettverk – aktørene

Det landsdekkende formidlingsnettverket for visuell kunst består av en rekke ulike formidlings- og visningsarenaer. I tillegg til den private kunstformidlingen har vi i Norge i dag ulike formidlings- og visningsarenaer som er offentlig styrt, kunstnerstyrt eller publikumsstyrt.

Vi har større museer og samlinger (statlige, regionale, kommunale og private), kunstforeninger, fylkesgallerier, gallerier, kunsthaller, kunstnersentre, kunstnerstyrte visningssteder, kulturhus, kunstfestivaler og biennaler, landsdelsutstillinger, kunsthøgskolene, produksjonsnettverk for elektronisk kunst m.m. I tillegg formidles kunsten i offentlige rom, gjennom publikasjoner, tidsskrifter, nettsted etc. I formidlingen til skolen har fylkeskommunene de siste årene fått en stadig større rolle gjennom Den kulturelle skolesekken.

Aktørene er på ulike måter deltakere i formidlingen av visuelle kunstuttrykk. Her finnes det tilbud til mange forskjellige målgrupper.

1.4.1 *Offentlige kunstmuseer og gallerier*

1.4.1.1 NASJONALMUSEET FOR KUNST, ARKITEKTUR OG DESIGN

Nybygg på Vestbanen

Helt siden ideen om Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design ble lansert i St.meld. nr. 22 (1999–2000) Kjelder til kunnskap og oppleveling, abm-meldingen, har Stortinget vært jevnlig informert om prosjektet, noen ganger i tilleggnummer til St.prp. nr. 1 for Kulturdepartementet.

Et sentralt punkt i omtalen av Nasjonalmuseet har vært museets utilfredsstillende bygningsforhold. Fra første stund var det en forutsetning at museet måtte få helt andre bygningsmessige rammevilkår enn det dagens lokaler kan gi. Utstillingsarealene er for små og uhensiktsmessige, publikumsfasilitetene er utilfredsstillende, og ingen av bygningene tilfredsstillende til universell utforming og tilgjengelighet for alle. Bevarings- og sikringsforholdene er langt fra tilfredsstillende. Ikke minst gjelder det ugunstige klimaforhold for landets viktigste samlinger av visuell kunst.

Fra første stund har hovedkonseptet vært at museet skulle samle aktivitetene på ett sted, bl.a. for å få til mer rasjonelle driftsforhold og bedre sikrings- og utstillingsforhold.

Da en samlet løsning på Vestbanen kom opp som et alternativ til Tullinløkka-prosjektet våren 2008, ble det umiddelbart satt i gang en utredning der løsningsforslagene ble sammenlignet og analysert. Regjeringen besluttet å utlyse en internasjonal, åpen arkitektkonkurranse våren 2009 med tanke på å realisere et nybygg for Nasjonalmuseet på Vestbanen. Resultatet av konkurransen var klart i november 2010, og det ble bestemt at prosjektet «Forum Artis» skal være utgangspunkt for Nasjonalmuseets nybygg på Vestbanen. I løpet av 2012 vil det foreligge et forprosjekt. Når det har gjennomgått eksternt kvalitetssikring, vil byggesaken bli behandlet i regjering og storting på sedvanlig måte med tanke på bindende kostnadsramme for prosjektet.

Det nye museumsbygget på Vestbanen vil romme nasjonens kunstkatter og skal komme hele landet til gode. Det blir et nytt senter for den visuelle kunsten i hovedstaden. Herfra vil Nasjonalmuseet på en bedre måte enn hittil kunne organisere, planlegge og styre museets deltagelse i nettverket av norske kunstmuseer, samt produksjon av museets landsdekkende kunstprogram mv. Nasjonalmuseet vil produsere og turnere en utstilling som presenterer nybygget og dets rolle som nasjonal kulturbærer for hele Norge.

Departementets mål er at denne satsingen vil løfte det visuelle kunstfeltet på samme måte som det nye operabygget i Bjørvika har gjort det for operakunsten.

1.4.1.2 DEPARTEMENTETS VURDERING

Etableringen av Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design på Vestbanen vil gi museet helt nye muligheter til å formidle et bredt spekter av visuell kunst. Planprosessen for å reise et nybygg er et uttrykk for en offensiv statlig satsing på de visuelle kunstartene. Departementet har igangsatt et utviklingsprosjekt for driftssituasjonen ved Nasjonalmuseet fram til innflytting på Vestbanen. I dette ligger

bl.a. at det i tiden fram til det nye museumsbygget står ferdig, må vurderes i de årlige budsjetter hvilken ressursmessig styrking av institusjonen som er nødvendig for å håndtere et høyere drifts- og aktivitetsnivå i det nye bygget, og for å forberede og gjennomføre den krevende flytteprosessen.

1.4.1.3 MUSEER MED KUNSTSAMLINGER

Flere kunstmuseer er nå slått sammen med andre museer og inngår i konsoliderte museumsenheter. Departementet bruker betegnelsen museer med kunstsamlinger som samlebetegnelse på kunst- og kunstindustrimuseer og blandede kunst- og kulturhistoriske museer.

Selv om det i dette kapitlet først og fremst gjøres rede for de museene der staten har et økonomisk medansvar for driften, må imidlertid det kommunale Munch-museet også nevnes. Samlingene tilhører og forvaltes av Oslo kommune, men de er åpenbart viktige i et nasjonalt perspektiv.

1.4.1.4 DEPARTEMENTETS VURDERING OG TILTAK

Det visuelle kunstfeltet i Norge er avhengig av sterke regionale museer. De regionale museene med kunstsamlinger spiller en viktig rolle sammen med Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design i arbeidet med å bygge opp og forvalte kunstsamlinger og formidle og gjøre disse tilgjengelige for publikum i hele Norge. Det er ønskelig at det visuelle kunstfeltet i Norge skal holde et høyt internasjonalt nivå.

Departementet ser det faglige nettverket for kunst som en viktig arena for samarbeid og utveksling av erfaringer og kompetanse mellom museene med kunstsamlinger. Det forventes at dette samarbeidet gir synlige resultater i form av forbedret forvaltning og formidling av kunstsamlingene. Det enkelte museum har ansvar for å utvikle sin egenart og faglige profil. Dette må sees i nasjonal sammenheng.

Departementet ser behov for å styrke både innkjøpsmuligheter og kunsthøgskoleaktivitet i de regionale museene med kunstsamlinger. For å kunne styrke arbeidet med visuell kunst på museumsfeltet er det behov for mer kunnskap om status og praksis.

Departementet ba i 2010 og 2011 om rapportering fra museene som mottok øremerkede midler til innkjøp av kunst i 2007 og 2008. Departementet ønsket å få en oversikt over museenes innkjøpsstrategier og en redegjørelse for bruken av innkjøpsmidlene i perioden fra 2006. Rapporteringen er foreløpig mangelfull, og departementet har dermed lite kjennskap til museenes innkjøpspraksis. Departementet ser behovet for å initiere en faglig analyse av hvordan kunstsamlingene ved de regionale museene har utviklet seg de siste årene.

Museene viser i dag oftere temporære utstillinger av samtidskunstnere. Departementet ser positivt på

museenes samtidsorientering som vil kunne stimulere til fruktbare koblinger mellom kulturverninstitusjonene og samtidskunsten. De har utviklet seg fra å være avventende til hva som blir kulturarv, til å være aktivt medskapende i utvelgelsen av framtidens klassikere. Museene har imidlertid begrensede midler til nye produksjoner.

Departementet går inn for styrking av formidlingsfeltet på flere områder som også vil få konsekvenser for museer med kunstsamlinger. Departementet går inn for etablering av en arrangørstøtteordning, som bl.a. skal innebære økte midler til særlig betydningsfulle utstillinger og større produksjons-samarbeid der både norsk og internasjonal kunst kan inngå. Det vil være en forutsetning for tilskudd fra ordningen at flere museer og eventuelt andre større visningssteder samarbeider.

Tiltak

Norsk kulturråd vil få i oppdrag å utvikle målstruktur og rapportering i tilskuddsforvaltningen av museene slik at departementet får kunnskap om museenes måloppnåelse på kunstfeltet og grunnlag for vurdering av statlige virkemidler.

For å vurdere hvordan handlingsrommet for innkjøp ved de regionale museene med kunstsamlinger kan styrkes på hensiktsmessige måter, vil departementet initiere en faglig analyse av hvordan kunstsamlingene ved de regionale museene har utviklet seg de siste årene.

Departementet vil i kommende års budsjetter vurdere styrking av driftstilskuddet til regionale museer med kunstsamlinger. Styrkingen vil bli øremerket visuell kunst.

1.4.2 Kunsthaller

DEPARTEMENTETS VURDERING

Kunsthaller skiller seg fra kommersielle gallerier ved at de ikke produserer utstillinger med tanke på fortjeneste. Det hender likevel at de selger arbeider fra sine utstillinger, men visningsstedene drives som non-profit institusjoner i betydningen at fortjeneste ved eventuelle salg går direkte tilbake til utstillingsvirksomheten.

Kunsthallene har forskjellig eierskap, styringsform og finansiering. Flere av dem sliter med anstrengt økonomi. Det er i dag bare enkelte kunsthaller som er tilgodesett med offentlig støtte. Departementet ser behovet for en sterkere støtte til flere kunsthaller, kunstforeninger og kunstnersentra på et kvalitativt grunnlag.

Departementet går inn for opprettelse av en arrangørstøtteordning under Norsk kulturråd. Denne vil rette seg mot alle typer institusjoner.

1.4.3 Kunstnerstyrt formidlingsvirksomhet

1.4.3.1 LANDSOMFATTENDE FORMIDLINGSINSTITUSJONER

De fleste av de landsdekkende fagorganisasjonene i Norske Billedkunstnere (NBK) og fagorganisasjonen Norske Kunsthåndverkere (NK) har egne visningssteder i Oslo med støtte fra Kulturdepartementet. Forbundet Frie Fotografer (FFF) sto bak og er medstifter til Fotogalleriet. Det gis støtte til formidlingsvirksomheten over kap. 320, post 74.

Kunstnerisk fotografi

Forbundet Frie Fotografer (FFF) står bak Stiftelsen Fotogalleriet i Oslo, stiftet i 1977.

Fotogalleriet er det eneste profesjonelle galleriet i landet med fokus på kamerabasert kunst. Visningsstedet er opptatt av å problematisere mediekultur og fotografisk kunst og diskursen rundt det fotografiske bildet.

Departementets vurdering og tiltak

Departementet konstaterer en vesentlig aktivitetssøkning innenfor kamerabasert kunst og at dette i liten grad er fulgt opp med økonomiske midler.

Departementet vil vurdere å styrke driftsstøtten til Stiftelsen Fotogalleriet.

1.4.3.2 REGIONALE KUNSTNERSENTRER

Departementets vurdering

Departementet mener det er viktig å videreføre regional offentlig støtte til kunstnersentrene. Departementet vil også oppfordre fylkeskommunene og kommunene til å benytte kunstnersentrene som kompetansesentre. Departementet ser imidlertid behovet for en sterkere støtte til flere kunstnersentra, kunsthaller og kunstforeninger på et kvalitativt grunnlag.

Regjeringen arbeider aktivt for å sikre en god regional fordeling av kulturmidlene. Som en oppfølging av dette foreslås det i Meld. St. 10 (2011–2012) Kultur, inkludering og deltaking at forvaltningen av midlene som er avsatt til Statens utstillingsstipend, blir flyttet til landets 15 kunstnersentra, inkludert Samisk kunstnersenter. Videre foreslås det at fordelingen blir koordinert av paraplyorganisasjonen Foreningen Kunstnersentrene i Norge.

1.4.3.3 KUNSTNERFORBUNDET I OSLO

Kunstnerforbundet er et av landets eldste privateide gallerier for samtidskunst. Institusjonen, som er organisert som et aksjeselskap, eies av 150 samtidskunstnere med hver sin aksje.

Departementets vurdering og tiltak

I utstillingsprogrammet til Kunstnerforbundet vektlegges kunstnerisk kvalitet framfor kommersielle hensyn. De siste årene har derfor økonomisk sett, vært vanskelige. Departementet registrerer at Kunstnerforbundet etter hundre års drift har store økonomiske utfordringer.

Departementet vil vurdere om det skal gis statsstøtte til Kunstnerforbundet.

1.4.3.4 DET FRIE FELTET

Departementets vurdering

Det frie feltet representerer en viktig arena for den helt unge og nye kunsten, for eksperimentering, tverrkunstnerisk samarbeid og for internasjonal utveksling.

Hvis man ser på kunstfeltet som et slags økosystem der de ulike aktørene står i et gjensidig avhengighetsforhold til hverandre, kan de kunstnerstyrte visningsrommene betraktes som både reelle alternativer til institusjonaliserte rom og som en testgrunn. Norsk kulturråd igangsatte en treårig prøveordning for fem kunstnerstyrte visningssteder i 2010 basert på et forslag fra kunstnerorganisasjonen Unge Kunstneres Samfund (UKS). For nærmere omtale, se kapittel 13.1.1 i meldingen, hvor departementet går inn for å opprette en arrangørstøtteordning under Norsk kulturråd. Denne vil rette seg mot alle typer institusjoner, bl.a. det frie feltets visningssteders behov for virksomhetsstøtte og langsiktig finansiering. Dette gjelder både de etablerte og de som er i etableringsfasen.

1.4.4 **Publikumsdrevet og privat kunstformidling**

1.4.4.1 KUNSTFORENINGENE

Kunstforeningene representerer den publikumsstyrte kunstformidlingen. De er frivillige organisasjoner som har til formål å skape interesse og forståelse for billedkunst og kunsthåndverk hos medlemmene.

Departementets vurdering

I et nasjonalt perspektiv er kunstforeningene en viktig aktør og ressurs i den landsdekkende kunstformidlingen. Flere har en særlig viktig rolle i områder med stor avstand til nærmeste kunstmuseum eller andre arenaer for formidling.

Departementet ser behovet for en sterkere støtte til flere kunstforeninger, kunsthaller og kunstnersentra på et kvalitativt grunnlag, jf. kapittel 6.6 i meldingen.

Vandretstillinger er effektive når det gjelder å nå ut til lokalsamfunn. Kunstformidling i Nord-Norge byr på helt spesielle utfordringer grunnet avstan-

der og kostnader forbundet med forflytting av personer og kunstverk, få visningsrom og visningsarenaer for kunst m.m.

Det er nå utarbeidet en strategi for visuell kunst i Nord-Norge der også SKINNs framtidige rolle er omtalt (Se Kunst i Nord-Norge, SKINN).

Tiltak

- Departementet ser behovet for å styrke de mindre kunstforeningene som drives på frivillig basis, og vil vurdere en ordning for dette.

1.4.4.2 PRIVATE GALLERIER OG DET KOMMERSIELLE MARKEDET

Det er de private kommersielle galleriene som utgjør hoveddelen av gallerivirksomheten i landet. Disse galleriene finansieres av inntekter fra salg av kunstverk. I tillegg arbeider flere av galleristene som meglere. De reiser rundt og kjøper kunst på vegne av samlere på annenhåndsmarkedet.

Det kommersielle markedet har de siste tiårene styrket seg som en viktig premisseleverandør for hvilke kunstnere som greier å slå igjennom og hvordan.

Departementets vurdering

De største kommersielle galleriene er en viktig formidler av norsk kunst i Norge og til utlandet. I utlandet gjøres dette i stor grad gjennom deltagelser i kunstmesser. Disse messene har høy deltakeravgift og har ofte en høy terskel for hvem som får være med. Det eksisterer i dag ingen støtteordning for kommersielle gallerier til å delta på kunstmesser i utlandet hvor de representerer én eller flere norske kunstnere.

1.4.5 **Departementets vurdering og tiltak**

Oversikten omtalt i kapittel 6 i meldingen viser aktørene i et landsdekkende formidlingsnettverk, fra museer og gallerier til det frie feltet spredt over hele landet. De representerer et mangfold som strekker seg fra museale praksiser med ansvar for historiske og nasjonale kunstsamlinger, til samtidskunstens mange uttrykksformer og formidlingsarenaer. Oversikten forteller om mange ulike innfallsvinkler både når det gjelder erfaring og verdsetting av kunst. I tillegg til å vise utstillinger i egne lokaler produserer flere også vandretstillinger og bidrar til Den kulturelle skolesekken.

Det gjenstår imidlertid flere uløste oppgaver:

Det visuelle kunstfeltet i Norge er avhengig av sterke formidlingsinstitusjoner. I tillegg til departementets vurdering og forslag til tiltak for museer, jf. kapittel 6.1.4 i meldingen, skal det påpekes at mye av dagens samtidskunst er kostbar å produsere, formidle m.m. Departementet ser behovet for å styrke stats-

støtten til institusjonene for å imøtekomme behovet for produksjonsmidler. Vi har de siste førti årene sett en økende profesjonalisering av kunstformidlingen, men ikke i alle ledd. Det har ikke vært vanlig praksis blant billedkunstnere og kunsthåndverkere å legge inn honorar som del av budsjettet i søknader til Norsk kulturråd eller i utstillingsammenheng i institusjoner med offentlig støtte. Det er behov for å synliggjøre at arbeidsinnsats og honorar er en sentral faktor i kunstproduksjon. Det er viktig at dette framgår i budsjettene slik at de totale kostnadene i et kunstprosjekt blir synlige.

Departementet går inn for opprettelse av en arrangørstøtteordning under Norsk kulturråd. Denne vil rette seg mot alle typer institusjoner.

Det er nødvendig å styrke samspeilet mellom ulike institusjoner og det frie feltet i regionene/landsdelene for å bidra til å skape dynamikk innenfor og mellom de forskjellige kunstformidlingsnettverkene. Her kan det bl.a. være nyttig å etablere nettverk for visningsarenaer/arrangører.

TILTAK

- Departementet vil i kommende års budsjett vurdere styrking av driftstilskuddene, som i sin tur kan styrke det kunstfaglige programmet til de visuelle visningsinstitusjonene med statsstøtte.
- Departementet ser behovet for å styrke kunstformidlingen i Nord-Norge spesielt.
- Departementet ser behovet for en sterkere støtte til flere kunsthaller, kunstforeninger og kunstner-sentra på et kvalitativt grunnlag. Departementet vil vurdere en styrking i kommende års budsjett.

1.5 Den internasjonale kunstscenen

1.5.1 Dagens internasjonale kunstscene

1.5.1.1 EDVARD MUNCH SOM INTERNASJONAL DØRÅPNER

Det ligger også store muligheter i å bruke Munchs kunst som en døråpner internasjonalt for norske samtidskunstnere, på linje med hvordan Henrik Ibsen til en viss grad har fungert som døråpner for Jon Fosses dramatik.

Kulturdepartementet og Utenriksdepartementet vil, i samarbeid med fagmiljøene, arbeide videre for å fremme interessen og kunnskapen om Munch og norsk samtidskunst.

I 2010 fikk Nasjonalmuseet en øremerket bevilgning fra Kulturdepartementet på kr 750 000 i forbindelse med Munch-jubileet. Midlene ble videreført i budsjettene for 2011 og 2012. Nasjonalmuseet har anmodet om ytterligere midler for inneværende år og for gjennomføringsåret 2013. Munch-museet er i tilsvarende dialog med Oslo kommune.

1.5.1.2 OFFICE FOR CONTEMPORARY ART NORWAY – OCA

Den økte globaliseringen av kunstfeltet krever at Norge i stadig større grad bør delta internasjonalt og motta impulser utenfra. Institusjonen Norwegian Office for Contemporary Art (NOCA) som ble opprettet i 2001 av Kulturdepartementet og Utenriksdepartementet, og som året etter skiftet navn til Office for Contemporary Art Norway (OCA), har som oppgave nettopp å fremme internasjonal utveksling innenfor billedkunstfeltet.

1.5.1.3 DEPARTEMENTETS VURDERING OG TILTAK

OCA ble opprettet som et uavhengig fagorgan med eget mandat til å vurdere hva som er fordelaktig i den internasjonale utvekslingsprosessen på det visuelle feltet. Med økt globalisering er det viktig å ha en organisasjon som OCA som ivaretar og plasserer den norske kunstverdenen på den internasjonale scenen.

Som det omtales i meldingen, registreres et stigende antall søknader om internasjonal deltakelse hos Norsk kulturråd. Dette kan være et signal om at OCA har for knappe midler. Dette blir enda tydeligere om man ser på behovene for økonomisk støtte til internasjonale presentasjoner på visningssteder, festivaler og biennaler i Norge.

Tiltak

- Departementet vil vurdere styrking av OCAs internasjonale formidlingsvirksomhet i budsjett-sammenheng.

1.5.1.4 NORSK KULTURRÅD – OFFICE FOR CONTEMPORARY ART NORWAY (OCA) – ROLLEFORDELING

Globaliseringen innebærer at lokale og nasjonale vilkår for produksjon og visning av samtidskunsten har endret seg, og vi ser en overskridelse av ideen om eksport og import på kunstfeltet. Utvekslingen er basert på nettverkssamarbeid og dialog. Her har stiftelsen Office for Contemporary Art Norway (OCA) vært en viktig pådriver og gitt en faglig tyngde til denne utviklingen.

1.5.1.5 DEPARTEMENTETS VURDERING OG TILTAK

Ettersom strømmen av henvendelser både til Norsk kulturråd og OCA øker på dette området, kan det synes som en presisering av ansvarsforhold og roller er påkrevd for at situasjonen skal kunne håndteres til beste for kunstnerne. Den nasjonale delen av nettverksbyggingen har lenge vært en viktig del av Kulturrådets ansvarsområde. Kulturrådet har i dag en avsetning som er forbeholdt kunstnere i etableringsfasen. Et tiltak som bør vurderes, er å la Kulturrådet konsentrere seg om disse kunstnerne uavhengig av

om støtten går til norske eller internasjonale prosjekter. I tillegg vil departementet vurdere et forvaltningsmessig supplement til OCA gjennom å styrke Kulturfondet med en avsetning øremerket internasjonal kunst i Norge.

Det er også viktig å tydeliggjøre at alle de største institusjonene; Nasjonalmuseet, Norsk kulturråd, OCA og KORO, bl.a. som følge av globaliseringen, må vurdere på hvilke områder det kan være formålstjenlig å styrke samarbeidet mellom institusjonene. En tettere kontakt mellom institusjonene vil stimulere til økt bevisstgjøring av institusjonenes egen rolle og vil igjen fremme en større kunstpolitisk forståelse. Dette vil tjene det visuelle kunstfeltet. Departementet vil tilrettelegge for dette. Utenriksdepartementet og utenriksstasjonene vil også være en naturlig del av et slikt nettverk.

Tiltak

Departementet vil:

- ta initiativ til en klargjøring av rollefordelingen mellom Norsk kulturråd og OCA
- prioritere støtte til internasjonale samarbeidsprosjekter i Norge ved en egen avsetning innenfor Kulturfondet
- stimulere til tettere kontakt mellom alle de største norske institusjonene om internasjonal kunstformidlingsvirksomhet
- i samarbeid med Utenriksdepartementet styrke formidlingen av Edvard Munchs kunst i utlandet og bedre utnytte Munchs kunstnerskap som døråpner for norske samtidskunstnere på den internasjonale kunstarena.

1.5.2 Utenlandsformidling av kunsthåndverk

1.5.2.1 DEPARTEMENTETS VURDERING OG TILTAK

Departementet ser behovet for en styrket støtte for å ivareta og plassere norsk kunsthåndverk på den internasjonale scenen.

Statlige tilskudd til kunsthåndverkernes internasjonale formidlingsvirksomhet, som disponeres og fordeles av Norske Kunsthåndverkere, har hovedsakelig blitt kanalisert til de utøvende kunstnerne.

Tiltak

- Departementet vil vurdere styrking av Norske Kunsthåndverkernes internasjonale formidlingsvirksomhet i budsjettssammenheng. Departementet ser behovet for at kuratorer, skribenter og andre aktører, som er en viktig del av fagfeltet kunsthåndverk, også bør bli tilgodesett.

1.5.3 Kunstfestivaler

1.5.3.1 DEPARTEMENTETS VURDERING

Det visuelle kunstfeltet har i de siste 20 årene opplevd en omfattende ekspansjon. Biennaler og kunstfestivaler er en sentral plattform for internasjonalt samarbeid. De øker i antall og er blitt viktige formidlingsarenaer på det visuelle kunstområdet. De bidrar også til å synliggjøre samtidskunst i det offentlige rom, nasjonalt, regionalt og lokalt.

Departementet ser behovet for at viktige mønstre av denne art må ha økonomiske rammevilkår som trykker planmessige forberedelser og gjennomføringer. Departementet er positiv til en utvidelse av denne formidlingsformen til også å omfatte Bergens-triennalen.

Departementet vil stimulere til at kunstfestivalene får en driftsmessig kontinuitet. Departementet foreslår at det opprettes en arrangørstøtteordning under Norsk kulturråd. Denne vil rette seg mot alle typer institusjoner, bl.a. kunstfestivalene.

1.5.3.2 KUNSTINSTITUSJONER OG UTSTILLINGER

Globaliseringen av den norske kunstscenen har i stor grad også foregått i kunstinstitusjonene som gjennom sine utstillingsprogram har presentert et bredt spekter av internasjonale kunstnere. Flere av disse institusjonene har laget utstillinger som har vandret videre over landegrensene.

Departementets vurdering

Departementet ser det som en sentral oppgave for Nasjonalmuseet å videreføre og utvide det internasjonale utstillingssamarbeidet og annen internasjonal virksomhet på et høyt nivå. Dette kan gjøres gjennom å utdype og forsterke samarbeidet med International Council of Museums (ICOM), et arbeid som vil kunne komme kunstmuseer over hele landet til gode. Intensjonen må være både å hente inn viktige internasjonale utstillinger til Norge og vise Nasjonalmuseets produksjoner i utlandet.

Med nye, store lokaler på Vestbanen og med internasjonal standard når det gjelder klima og sikkerhet, vil Nasjonalmuseet stå vesentlig bedre rustet til å videreutvikle det eksisterende samarbeidet med betydelige utenlandske museer. Særlig vil dette gjelde bytte av kunst der det stilles spesielt høye fysiske krav. Med den styrking og konsolidering som har skjedd på det organisatoriske og ledelsesmessige plan, vil Nasjonalmuseet også kunne bli mer tydelig som aktør både nordisk og internasjonalt. Med nybygget vil museet generelt bli en mer naturlig og attraktiv samarbeidspartner for utenlandske museer.

1.5.4 Statsgaranti for utstillinger i Norge og utlandet

For å muliggjøre visning av viktige utenlandske kunstverk i forbindelse med kunstutstillinger i Norge, ble det fra 1985 innført en ordning med statlig forsikring av kunstgjenstander som lånes inn fra utlandet til utstillinger i Norge – den såkalte statsgarantiordningen.

STATSGARANTI FOR NORSKE UTSTILLINGER I UTLANDET

Ordningen som gjelder statsgaranti for norske utstillinger i utlandet, administreres av Utenriksdepartementet.

1.5.4.1 DEPARTEMENTETS VURDERING

Departementet har vurdert et forslag om utvidelse av garantiordningen som tilligger Kulturdepartementet til også å omfatte lån av gjenstander mellom norske utstillingsinstitusjoner. Departementet har kommet fram til at dette ikke vil være særlig hensiktsmessig, da opprettelse og forvaltning av en slik utvidet ordning vil innebære et administrativt merarbeid som ikke vil kunne forsvares ut fra de tilleggsøknader og enkelttilfeller som den er ment å dekke inn. En bedre løsning vil være å fremme særskilte forslag til håndtering av de tilfellene som måtte oppstå mellom norske institusjoner (som for eksempel i forbindelse med markeringen av Munch 2013).

1.6 Formidling og målgrupper

Det overordnede målet for regjeringens kulturpolitikk er å legge til rette for at alle som ønsker det, skal ha tilgang til et mangfold av kulturopplevelser. Skapende kunst bidrar til fornyelse og utvikling av samfunnet og enkeltmennesker. Tilgangen til kunst- og kulturopplevelser og muligheten til å uttrykke seg gjennom kunst og kultur skal ikke være avhengig av geografi eller sosiale skillelinjer.

1.6.1 Tilbud til barn og unge

Det er regjeringens målsetting at barn og unge skal ha tilgang til et kunst- og kulturtilbud som er likeverdig med det de voksne har, jf. St.meld. nr. 8 (2007–2008) Kulturell skulesekk for framtida.

Den kulturelle skulesekken skal omfatte alle elever i grunnsopplæringen, det vil si i grunnskolen og den videregående opplæringen. Den kulturelle skulesekken er et enestående kulturtiltak ved at det når fram til så å si hele befolkningen i aldersgruppen 6–19 år.

Det er et mål for Den kulturelle skulesekken at alle skoleelever i landet får et profesjonelt kunst- og kulturtilbud innenfor alle kulturuttrykk, herunder også visuell kunst. Det bør legges stor vekt på nyska-

pende og aktuelle produksjoner av internasjonal standard til barn og ungdom.

Møter med kunst og kultur gjennom oppveksten bidrar til opplevelser og kunnskap som kan danne grunnlag for egen utfoldelse og utvikling av evnen til å vurdere ulike kunst- og kulturuttrykk. En omfattende kulturforståelse gjør barna bedre rustet til å møte utfordringene i kunnskapssamfunnet. Behovet for en styrking av den visuelle kompetansen må også sees i lys av dagens visuelle samfunnskultur.

Barn og unge er en spesielt viktig målgruppe både i arbeidet for å rekruttere et mer sammensatt publikum og for å rekruttere kunstnere og annet fagpersonale. De viktigste tiltakene for å sikre bred rekruttering er skoleverket, kulturskoler og utdanning. I inkluderingsmeldingen blir det påpekt at skoler og barnehager er en unik kanal for å nå bredt ut til barn og unge. Gjennom skolene møter institusjonene elever uavhengig av kulturell, økonomisk og sosial bakgrunn, og en når barn og unge som ellers ikke får oppleve kunst- og kulturtilbud.

1.6.2 Tilbud til eldre

Gjennom den kulturelle spaserstokken skal eldre få et kulturtilbud som holder høy, profesjonell kulturfaglig kvalitet. Ved økt samarbeid mellom kultursektoren og omsorgssektoren skal det utvikles gode kunst- og kulturprosjekter for eldre innenfor et mangfold av sjangre og uttrykk.

1.6.3 Tilbud gjennom hele livet

I Kulturløftet II er et av satsingsområdene Kultur hele livet. I tillegg til en satsing på kulturtilbud til barn og unge og eldre, satses det også på flere tilbud om kultur på arbeidsplassen. I Meld. St. 10 (2011–2012) Kultur, inkludering og deltaking, går regjeringen inn for å etablere en ordning for kulturformidling på arbeidsplassen: Den kulturelle nistepakka. For å nå målet om størst mulig deltakelse i kulturlivet, vil regjeringen at det faste tilbudet i kunst- og kulturinstitusjonene i større grad skal suppleres med oppsøkende virksomhet, turnévirksomhet, særskilte formidlingsordninger og nye formidlingsmåter, for eksempel ved hjelp av digital formidling. Målet med Den kulturelle nistepakka er å legge til rette for at flere får et profesjonelt kunst- og kulturtilbud gjennom arbeidsplassen, å bidra til at personer uten en fast arbeidsplass får et profesjonelt kunst- og kulturtilbud og å stimulere til at kunst og kultur i større grad blir innlemmet i realisering av mål knyttet til et inkluderende arbeidsliv.

1.6.4 Departementets vurdering og tiltak

Departementet ønsker å tilrettelegge for at alle målgrupper kan oppleve kunst av høy kvalitet. For å

kunne målrette tiltakene på dette feltet, er det nødvendig med mer kunnskap om de ulike publikumsgruppene, jf. inkluderingsmeldingens påpeking av behovet for publikumsanalyser. Økt kunnskapsproduksjon er en forutsetning for målrettet styrking av formidlingen også på det visuelle kunstfeltet.

TILTAK

- Departementet vil aktivt bruke funnene i det pågående forskningsprosjektet om Den kulturelle skolesekken til å utvikle ordningen videre.
- I tråd med Kulturløftet II vil regjeringen fram til 2014 arbeide for å styrke satsingen på den kulturelle spaserstokken og gjøre ordningen permanent.

1.7 Kunst i offentlige rom

1.7.1 Innledning

Kunst i offentlige rom er alternative arenaer for kunstformidling og utgjør i dag en stor kunstsamling utenfor museene.

Norge har en godt etablert kunstpolitikk for offentlig byggevirksomhet og for det offentlige rom. Politikken iverksettes gjennom ordningene som statsinstitusjonen Kunst i offentlige rom (KORO) forvalter.

1.7.2 Departementets vurdering

Som oppfølging av St.meld. nr. 10 (2007–2008) Knutepunkt har Kulturdepartementet i 2011 startet gjennomføringen av den første systematiske evalueringen av knutepunktinstitusjonene. Erfaringer fra denne type evalueringer danner et viktig kunnskapsgrunnlag for videre politikktutvikling og er verdifull som grunnlag for evaluering av andre kunstinstitusjoner. Systematisk evaluering med noen års mellomrom vil bidra til å styrke departementets oppfølging av resultatene til institusjonene, både når det gjelder produksjon og andre deler av driften.

Departementet finner at det nå er naturlig å foreta en evaluering av hele KORO's virksomhet som består i kunstproduksjon, kunstformidling og kunstforvaltning. Sentralt i KORO's virksomhet er kunstordningene. Det vil derfor være behov for å se nærmere på disse.

KUNSTPROSJEKTER I STATLIGE BYGG

Ordningen med kunstprosjekter i statlige bygg fra 1998 ble evaluert av departementet i nært samarbeid med eksterne aktører i 2002. Rapporten ble sendt på bred høring. På bakgrunn av de innkomne høringsuttalelsene og etter en nærmere vurdering i departementet ble det besluttet at ordningen skulle videreføres, jf. St.prp. nr. 1 (2002–2003) for Kultur- og kirke departementet.

Omleggingen av ordningen for kunstprosjekter i statlige bygg i 1998 førte til en styrket avsetning til kunst i de statlige bygg ordningen omfatter, men på grunn av privatisering av statlig virksomhet har en rekke institusjoner falt ut av ordningen. Mens enkelte av de fristilte statlige virksomhetene har satset på kunst i offentlige rom, er det pr. i dag ikke utarbeidet en samlet oversikt over hvilke ordninger eller regelsett de fristilte statsforetakene følger mht. kunst i offentlige bygg. Som ledd i evalueringen ser departementet behovet for en gjennomgang av deres kunstproduksjon, både for å sikre en oversikt over kunstproduksjon i byggene til statseide institusjoner, og for å belyse hvilken praksis for kunst i offentlig rom som føres av aktører utenfor KORO's virksomhet m.m.

I veilederen Estetikk i statlige bygg og anlegg fra 1996 ble det også foreslått å vurdere kunst knyttet til samferdselsanlegg. I forbindelse med meldingsarbeidet har departementet bl.a. mottatt innspill fra Hordaland fylkeskommune om å vurdere en utvidelse av kongelig resolusjon av 1997 til også å omfatte tiltak innenfor energi- og samferdselssektoren, som for eksempel krafttraseer, vei-, bro- og skinneanlegg. Dette vil på en helt ny måte kunne medvirke til å bringe kunsten ut til det offentlige rom og i landskap, og legge til rette for at en større del av befolkningen får tilgang til kunst. Prosjektet Nasjonale Turistveger under Samferdselsdepartementet har lyktes med å gjøre kunst tilgjengelig i det offentlige rom over hele landet. Prosjektet er slik sett unikt i internasjonal sammenheng. Departementet mener det bør vurderes å bygge videre på de erfaringene som dette prosjektet fører med seg. Da det allerede finnes enkelte andre statlige aktører på feltet, ser departementet også behov for å få en kartlegging av kunst i samferdselsanlegg. Bl.a. er Statens vegvesen og Jernbaneverket under Samferdselsdepartementet i gang med å utvikle egne arkitekturplaner i tråd med regjeringens plandokument arkitektur.nå.

TILSKUDDSDORDNING FOR KUNSTPROSJEKTER I KOMMUNALE OG FYLKESKOMMUNALE BYGG (KOM) INKLUSIVE TILSKUDDSDORDNING FOR OFFENTLIGE UTEROM (URO)

Departementet merker seg at flere aktører på feltet tar til orde for å vurdere alternativ bruk og ny utforming av våre offentlige rom. Riksantikvaren og Statens vegvesen foreslår en nasjonal dugnad i forbindelse med Grunnlovsjubileet i 2014 for å sette gater og plasser i våre byer i stand til å fylle rollen som helt sentrale arenaer for utvikling av det norske samfunn og demokrati.

Mål om en styrket byutvikling over hele Norge er vesentlig i regjeringens plandokument, arkitektur.nå. Departementet mener at flere sentrale aktører i feltet

bør komme sammen og se på muligheter for samarbeid om planer for byutvikling, hvordan offentlige rom skal utformes og til hvilket bruk. Sentrale aktører for et slikt samarbeid innenfor Kulturdepartementets ansvarsområde, er Norsk Form og Kunst i offentlige rom (KORO).

INKLUDERING OG DELTAKING

KOROs kunstprosjekter befinner seg i offentlige rom der folk ferdes. Ifølge Meld. St. 10 (2011–2012) Kultur, inkludering og deltaking er KOROs ordninger et eksempel på hvordan statlige midler er med på å stimulere til utstrakt bruk av uterom og offentlige rom i kunstformidlingen. Regjeringen framhever slik KOROs tilskuddsordninger som viktige for å øke medvirkning og tilgang til visuell kunst.

Departementet ser derfor svært positivt på KOROs satsing på digitaliseringsprosjektet. Digitalisering av KOROs kunstprosjekter vil bidra ytterligere til at KOROs virksomhet gjøres tilgjengelig for enda flere med interesse for kunst i offentlige rom.

KOMPETANSEHEVING

Virksomhet rundt kunst i offentlige rom er til enhver tid avhengig av en underskog av kunstkonsulenter som er i stand til å håndtere komplekse oppgaver i utøvelse av konsulentvirksomheten, både det kunstfaglige feltet og de mer spesielle utfordringene, jf. byggeprosjektenes kompleksitet. Våren 2009 introduserte KORO en ny ordning for rekruttering og oppnevning av kunstkonsulenter. Bakgrunnen for dette var et stadig økende krav til kunstfaglig kompetanse og prosjektledelse, samt ønsket om åpne og etterprøvbare prosedyrer ved oppnevning av kunstkonsulenter. Konsulentregisteret omfatter pr. i dag i overkant av 300 kunstkonsulenter som på faglig grunnlag er prekvalifisert gjennom KORO.

Som statens fagorgan for kunst i offentlige rom er KORO ansvarlig for å sikre den videre kompetansen i, forståelsen for, og utviklingen av feltet. Ingen andre etater eller institusjoner i Norge besitter en slik kompleks kompetanse om kunstneriske prosesser, prosjektledelse og kunnskap om prosjektenes tekniske, økonomiske og juridiske sider. Det er viktig å legge til rette for god og effektiv overføring av denne kompetansen til nye kunstprosjekter. Departementet ser KOROs behov for kontorer med visningsmuligheter på gateplan. Dette er nødvendig for å synliggjøre virksomheten og for å bedre formidlingen til publikum, kunstkonsulenter, kunstnere m.fl.

1.7.3 *Kunst i offentlige rom – visuell kunst i kirker*

1.7.3.1 DEPARTEMENTETS VURDERING

Kirkerommet og kirkekunsten representerer en nasjonal ressurs som formidler vår kultur og våre tra-

disjoner på en måte som bør bli befolkningen til del i langt større grad enn tilfellet er i dag. Dette kan bl.a. bety mer bruk av kirkerommet til omvisninger, foredrag, konserter m.m.

Kirken er allerede tungt inne når det gjelder Den kulturelle skolesekken, selv om dette ikke er tilfelle i samme grad over hele landet. Utfordringen ligger i å la de stedene der samarbeidet er en suksess, bli foregangsområder for andre lokalsamfunn.

Departementet vil i sitt arbeid med å åpne det visuelle kunstfeltet for en så stor del av befolkningen som mulig, også se på de vurderinger og forslag som inngår i kirkens egen kulturmelding fra 2005, Kunsten å være kirke, med sikte på større bruk av kirkerommet som kunstarena. Det vil bli lagt vekt på et kunstspekter som spenner over hele feltet fra arkitektur, tradisjonell billedkunst og nye visuelle uttrykksformer.

Blant hensyn som må tas i denne sammenheng, er å balansere ønsket om i større grad å bruke kirkene som kulturhus og -arena, med det at kirkene først og fremst er menighetskirker i daglig bruk. Dette gir bl.a. spesielle utfordringer til kunstnere i forbindelse med utsmykning av kirkerommet.

Ønsket om nye kulturuttrykk må også ses i lys av at flere kirker er fredede eller verneverdige.

Kulturdepartementet mener at det bør legges til rette for et tettere samarbeid mellom relevante aktører innenfor kunstområdet og kirken. Departementet vil derfor ta initiativ overfor Kunst i offentlige rom – KORO og Kirkerådet, med oppfordring om et slikt samarbeid.

1.7.4 *Departementets vurdering og tiltak*

- Departementet vil foreta en evaluering av hele KOROs virksomhet.
Som ledd i evalueringen foretas:
 - en kartlegging av kunstproduksjonen i byggene til statseide institusjoner (omfang og praksis)
 - en kartlegging av kunst i samferdselsanlegg
- Departementet vil vurdere kontorer med visningsrom for KORO på gateplan i budsjettssammenheng.
- Departementet vil i budsjettssammenheng søke å styrke ordningene KOM og URO, som KORO-forvalter.
- Departementet vil ta initiativ overfor KORO og Kirkerådet om økt bruk av visuell kunst i kirkerommet og i kirkelig virksomhet for øvrig.
- Departementet vil vurdere hvordan tilskudd til kunst i livvsynsøytrale seremonirom kan organiseres.

1.8 Kunnskap, kritikk og forskning

1.8.1 Visuell kunst og kritikk

Kunstkritikken spiller en viktig rolle for den visuelle kunstens synlighet i en allmenn offentlighet og er et viktig bindeledd mellom kunsten og publikum. Tradisjonelt har det visuelle kunstfeltet på linje med bl.a. dansefeltet stått i skyggen av andre kunstområder når det gjelder dekning i media. Med økende aktivitet på kunstfeltet, flere kunstnere og visningssteder og en stadig større og mer velutdannet publikumsgruppe, har det forplantet seg et voksende misforhold mellom aktiviteten på kunstscenen og kunstkritikkens omfang og kunstomtaler i media.

DEPARTEMENTETS VURDERING OG TILTAK

Det bør være en prioritert oppgave å legge til rette for diskusjon og kunnskapsproduksjon i og om det visuelle kunstfeltet i form av seminarer, konferanser, tidsskrifter og publikasjoner. Kunstkritikken spiller en viktig rolle for den visuelle kunstens synlighet og plass i den offentlige samtalen. Departementet ser at det er viktig å styrke vilkårene for denne. Det har for 2012 blitt opprettet et ekstra stipend til kritikere. Karakteristiske trekk ved kunstkritikken i dag er at en stor del av kritikerne fungerer som frilansaktører på kunstscenen (kunstnere, kuratorer og andre fagfolk som arbeider direkte med utstillingsvirksomhet), dvs. at aktørene som skal si og mene noe om kunstfeltet, innehar en dobbel posisjon. På den annen side er det generelt lite kunnskap om visuell kunst i avisredaksjonene. Kunstfeltet erfarer også at tilgjengelig forhåndsomtale av utstillinger blir kuttet ned til fordel for andre kulturelle tilbud.

En bredere formidling og kunnskap om det visuelle kunstfeltet vil bidra til en større forståelse og balanse mellom de ulike kultursjangrene. Dette vil også bevisstgjøre et bredere publikum for det billedlige uttrykkets relevans i et samfunn der de visuelle effektene finnes overalt.

Departementet mener at det er behov for å stimulere til kunstdebatt i offentligheten gjennom bevilgninger til opprettelse og videreutvikling av uavhengige magasiner. Større bevissthet og spredning av stoff om visuell kunst kan igjen stimulere til mer redaksjonell oppmerksomhet om visuell kunst i dagspressen og på nettet.

TILTAK

- Departementet vil opprette flere stipend til kritikere, eventuelt øremerket det visuelle kunstfeltet.
- Departementet vil i samarbeid med Norsk kulturråd vurdere å opprette en egen støtteordning for uavhengige kunstmagasiner underlagt Kulturrådets forvaltning.

1.8.2 Visuell kunst og forskning

1.8.2.1 KUNNSKAPSPRODUKSJON PÅ DET VISUELLE KUNSTFELTET

Departementets vurdering

Endringer i det visuelle kunstfeltet de siste 10–15 årene når det gjelder utvikling av nye uttrykk, produksjons- og formidlingsformer og nye kunstnerroller, har skapt et behov for styrket systematisk kunnskapsproduksjon på og om feltet. I tillegg inngår kunsten nye forbindelser med samfunnet for øvrig, som utfordrer etablerte oppfatninger om kunstens vesen og kjennetegn.

Denne situasjonen er utfordrende for de akademiske fagområdene som tradisjonelt sett har befattet seg med den visuelle kunsten. Utviklingen innenfor kunstfeltet utfordrer de teoretiske begrepene og de analytiske perspektivene som tradisjonelt har vært anlagt på den visuelle kunsten.

Å forske på det visuelle kunstfeltet forutsetter både en humanistisk og en samfunnsvitenskapelig tilnærming, da kunstproduksjon inkluderer både verkspesifikke og sosiale aspekter ved estetisk produksjon. Departementet er kjent med at Kulturrådet erfarer at det er vanskelig å skaffe til veie denne bredden i forskningsfaglig kompetanse til forsknings- og evalueringoppdrag knyttet til det visuelle kunstfeltet. Rekruttering på forskernivå vil derfor være av stor betydning for kunnskapsproduksjon i det visuelle feltet.

Et bedre utviklet samarbeid og mer dialog i f.eks. nasjonale og internasjonale nettverk og prosjekter vil, slik departementet vurderer det, kunne bidra til at kunnskapsproduksjonen på det visuelle kunstfeltet styrkes.

Økt samarbeid mellom forskningsmiljøer og selve kunstfeltet vil kunne føre til en mer åpen og utadrettet kunstfaglig forskning, som igjen kan bidra til en utvidet kunstdebatt i det offentlige rom. Det er grunn til å understreke at aktører innenfor visuell kunst med støtte fra Kulturdepartementet har et ansvar når det gjelder å gjennomføre relevante FoU-prosjekter som bidrar til å utvide og utvikle kunnskapsgrunnlaget for hele det visuelle kunstfeltet, inkl. samtidens kunstfelt.

Forskning er nødvendig for å sikre en oppdatert forståelse av kulturens samfunnsrolle og for å synliggjøre selve kunnskapsfeltet. Forskningsbasert kunnskap gir et bedre grunnlag for utvikling og fornyelse av både politikken og forvaltningen. Departementet har nå satt i gang arbeidet med en FoU-strategi som vil kunne berøre nevnte utfordringer for kunnskapsproduksjon i det visuelle kunstfeltet.

1.8.2.2 DEPARTEMENTETS FoU-STRATEGI

Det vil være av stor betydning for politikktutviklingen på det visuelle kunstfeltet at det legges til rette for kunnskapsproduksjon og at det rettes oppmerksomhet mot å finne virkemidler for å styrke utviklingen av kunnskap på og om feltet.

Kulturdepartementets eksterne FoU-utvalg

I tråd med sektorprinsippet i norsk forskningspolitikk er Kulturdepartementet ansvarlig for forskning og utvikling (FoU) på departementets ansvarsområder. Kulturdepartementets FoU-strategi vil beskrive hvordan dette ansvaret skal ivaretas på en god måte. Strategien skal omfatte hele departementets virkeområde, dvs. kunst, kulturvern, frivillighet, tros- og livssynspolitikk, idrett og media. Ett av hovedsiktene med strategien er å legge til rette for at utforming av kulturpolitikken i størst mulig grad skal baseres på kunnskap om kunst- og kulturlivets og frivillig sektors karakteristika og utfordringer, og om hvordan ulike kulturpolitiske ordninger og tiltak virker. Som ledd i dette arbeidet er det oppnevnt et eksternt FoU-utvalg som skal arbeide i perioden august 2011 til april 2012. Utvalget skal gi råd om hvordan departementet kan håndtere ansvaret for FoU som grunnlag for politikktutforming og forvaltning på en god måte.

Kulturutredningen 2014

Sentralt i kulturpolitikken etter 2005 står Kulturløftet I og Kulturløftet II. Det er gitt store økninger i de økonomiske rammevilkårene for kunst- og kulturlivet, og det er lagt fram en lang rekke stortingsmeldinger innenfor ulike delsektorer av kulturlivet. Regjeringen er i rute med å oppfylle Kulturløftet II, og mener det samtidig er viktig å se framover ved å foreta mer overgripende analyser av politiske mål, virkemidler og tiltak på kunstfeltet.

Utvalget for Kulturutredningen 2014 som ble nedsatt i juni 2011, har fått et vidt mandat og er satt sammen av personer med bred kompetanse og innsikt i norsk kultur- og samfunnsliv. Utvalget skal foreta en overordnet gjennomgang av hele kunst- og kulturpolitikken og vurdere kunst- og kulturpolitiske mål, virkemidler og tiltak i perioden etter 2005. Videre ligger det i mandatet at utvalget skal gi en vurdering av de viktigste utfordringene kulturpolitikken står foran i årene som kommer. Arbeidet skal ende i en NOU – Kulturutredningen 2014. Den vil ha en bred og prinsipiell tilnærming til hele kunst- og kunstfeltet og komme med innspill til en helhetlig og overordnet politikk etter Kulturløftet I og II.

Utvalget skal legge fram sin utredning innen desember 2012.

1.9 Samisk kunst

1.9.1 Innledning

For å ivareta det statlige ansvaret for samisk kultur arbeider regjeringen etter to hovedlinjer, jf. St.meld. nr. 28 (2007–2008) Samepolitikken. På den ene siden innebærer samisk kulturpolitikk at myndighetene, med utgangspunkt i internasjonale forpliktelser overfor urfolks rettigheter, søker å styrke samisk identitet og samisk kulturelt mangfold gjennom Sametinget. Regjeringen vil legge til rette for at Sametinget kan føre en selvstendig og aktiv kulturpolitikk og bedre rammebetingelsene for samiske kunstnere og kulturutøvere. På den andre siden har myndighetene ansvar for å ivareta samisk språk og kultur som del av mangfoldet i den nasjonale kulturpolitikken.

1.9.2 Departementets vurdering

Soria Moria-erklæringen og Kulturløftet ligger til grunn for regjeringens samepolitikk på kunst- og kulturområdet. Kulturløftet slår blant annet fast at samisk språk og kultur skal bevares og videreutvikles.

Statens ansvar for samisk kulturpolitikk ivaretas ved å legge til rette for at Sametinget kan føre en aktiv kulturpolitikk, og ved at samisk kultur inngår som en del av den helhetlige nasjonale kulturpolitikken.

I samsvar med dette har regjeringen økt bevilgningen til Sametinget til kulturformål fra 32,1 mill. kroner i 2005 til 70,4 mill. kroner i 2012. Dette har vært et vesentlig bidrag til å styrke Sametinget som kulturpolitisk aktør og å legge til rette for utvikling av kunst og kultur i det samiske samfunnet.

I sitt budsjettframlegg for 2013 peker Sametinget blant annet på at det er behov for budsjettøkninger for å sikre samiske kulturinstitusjoner og museer tilfredsstillende rammebetingelser og utviklingsmuligheter.

I forbindelse med arbeidet med de årlige statsbudsjettene vurderer regjeringen de budsjettbehov som Sametinget melder inn. Samtidig er det Sameetingets ansvar å prioritere mellom ulike behov på kunst- og kunstfeltet innenfor den rammen som til enhver tid står til disposisjon.

Som oppfølging av St.meld. nr. 28 (2007–2008) Samepolitikken legges det opp til at nye samiske kulturbygg som prioriteres av Sametinget, som hovedregel skal realiseres gjennom ordningen for husleiefinansiering i staten.

Sametinget får alt ansvar for å prioritere mellom aktuelle byggeprosjekter. Ordningen innebærer at med mindre husleien og driftsutgiftene i sin helhet kan finansieres av Sametinget ved omprioritering innenfor uendret budsjettamme, må Sametinget ta opp spørsmål om økt tilskudd til delfinansiering av husleie og økte driftsutgifter med Kulturdepartemen-

tet. Før Sametinget igangsetter nye prosjekter som vil kreve økt statstilskudd, må rammer for innhold, omfang og økonomi for det enkelte prosjekt og finansiering av framtidig husleie og drift avklares med Kulturdepartementet i henhold til avtalte prosedyrer for ordningen.

De sentrale myndighetene skal ivareta det samiske perspektiv i den helhetlige kulturpolitikken som skal gjenspeile det kulturelle mangfoldet i Norge. Alle som bor i landet, skal få anledning til å bli kjent med og få en forståelse av samisk kunst og kultur. En styrking og utvidelse av feltet vil også ha positive effekter for samiske kunstnere og samiske institusjoner.

Dialog og informasjonsutveksling mellom regjeringen og Sametinget er viktig for utvikling av kulturpolitiske virkemidler, og for utvikling av forståelse om forvaltning av samiske forhold.

1.10 Hele landet

1.10.1 Innledning

En av kulturpolitikkenes viktigste oppgaver er å legge til rette for at alle kan oppleve et mangfold av kulturtilbud og kunstneriske uttrykk og delta i et aktivt kulturliv. Skapende kunst bidrar til fornyelse og utvikling av samfunnet og enkeltmennesker. Tilgangen til kunst- og kulturopplevelser og muligheten til å uttrykke seg gjennom kunst og kultur skal heller ikke være avhengig av geografi.

1.10.2 Nordområdestrategien

Den overordnede målsettingen for regjeringens nordområdestrategi fra 2006 er å skape bærekraftig vekst og utvikling i nord: «Regjeringens politikk er en bred nasjonal satsing på bosetting, arbeid, verdiskaping, utdanning, kultur og kontakt over grensene i nord».

Nordområdestrategien handler også om å delta i samarbeid over grensene i regionen. Også her spiller kulturområdet en viktig rolle. Folk-til-folk-samarbeid, særlig med Russland, står sentralt i nordområdepolitikken. Kultur, utdanning, idrett, barne- og ungdomsarbeid og frivillighet, samt etablering av møteplasser og nettverk er viktige elementer.

Som del av oppfølgingen av nordområdestrategien la Kulturdepartementet høsten 2009 fram Mulighetenes landsdel – handlingsplan for kultursamarbeid i nordområdene. Denne har som mål å synliggjøre, sikre og styrke kulturlivet og kulturfeltets bidrag til utvikling i nordområdene. Den skal videre bidra til at Kulturløftet også understøtter og medvirker til at målene for regjeringens nordområdestrategi blir nådd. Dette skjer gjennom en rekke bidrag til kulturliv og kultursamarbeid i de tre nordligste fylkene, gjennom en styrking av det norsk-russiske kulturs-

amarbeidet og gjennom økt vektlegging av kultursamarbeidet i andre internasjonale fora med nedslagsfelt i nordområdene.

Departementet ser det som svært positivt at det nordnorske samarbeidet har utviklet seg til å omfatte strategier for det visuelle kunstfeltet. Regjeringen legger gjennom sin nordområdestrategi stor vekt på å bidra til å skape bærekraftig vekst og utvikling i nord i en bred satsing der også kultur og kontakt over grensene inngår. Visuell kunst er en del av denne satsingen.

1.10.3 Departementets vurdering

Regjeringen er opptatt av at hele landet skal ta del i Kulturløftet. I Meld. St. 10 2011–2012 Kultur, inkludering og deltaking blir det påpekt at det i tillegg til de faste driftstilskuddene som blir bevilget til kulturinstitusjoner og tiltak over hele landet, også finnes en rekke statlige tiltak som er spesielt innrettet for å sikre en god geografisk fordeling av kulturtilbud.

Denne meldingen rommer en rekke forslag til tiltak for å styrke feltet i årene som kommer. Mange av disse vil medføre et styrket visuelt kunstfelt rundt om i landet.

I meldingens kapittel 6.6 heter det at departementet ser behovet for å styrke kunstformidlingen i Nord-Norge spesielt.

1.11 Tilskudd og andre virkemidler

1.11.1 Statstilskudd til visuell kunst

I forbindelse med innhenting av innspill til denne stortingsmeldingen ble det generelt påpekt at det er en hovedutfordring for det visuelle kunstfeltet å styrke finansieringen og feltets synlighet i offentligheten.

Gjennom Kulturløftet II har regjeringen lagt til rette for en rekke punkter som berører det visuelle kunstfeltet.

Denne meldingen rommer en rekke forslag til tiltak for å styrke det visuelle feltet i årene som kommer. På bakgrunn av utviklingen, både historisk og i lys av kulturbudsjettet 2005–2012, ser departementet behov for å prioritere dette feltet i årene som kommer.

1.11.1.1 NORSK KULTURFONDS AVSETNING TIL BILLEDKUNST OG KUNSTHÅNDVERK, KAP. 322 POST 55

Departementets vurdering

Det er en stor forskjell på tilskuddsnivået på visuell kunst sammenlignet med de andre kunststartene i Norsk kulturfond.

I 2010 ble det søkt om 179 mill. kroner fra avsetningen for visuell kunst, mens tildelingen var på 24,6

mill. kroner, noe som innebærer en tildelingsprosent på 13,7 pst. For musikk var tildelingen 126 mill. kroner, med en tildelingsprosent på 27,4 pst.

Den totale avsetning til visuell kunst er videre inndelt i tilskuddsposter som hver for seg utgjør relativt beskjedne beløp.

På bakgrunn av Løken-utvalgets delutredning om det rytmiske musikkområdet har man på musikkfeltet gått inn for tre brede, sjangeruavhengige støtteordninger for rytmisk musikk. Løken-utvalget foreslo i sin delutredning at dette også skulle kunne legge føringer for andre deler av musikk- og kulturfeltet. Det er en viktig oppgave å utvikle en struktur som ivaretar dagens behov og utfordringer.

Presset på eksisterende midler på det visuelle feltet i Norsk kulturråd skyldes i stor grad profesjonaliseringen av feltet og framveksten av kunstfestivaler, kunstner- og kuratorinitierte visningssteder og produksjonsfelleskap med behov for langsiktig og forutsigbar finansiering. Det har dessuten sammenheng med mangelen på produksjonsmidler i institusjonene, både de regionale (større kunstforeninger, kunstnersentrene, kunsthaller o.l.) og de nasjonale institusjonene.

For å imøtekomme dette behovet bør det, i tillegg til eksisterende avsetning på kap. 322 post 55, opprettes en ny ordning rettet mot arrangørene i det visuelle kunstfeltet. En arrangørstøtteordning for det visuelle kunstfeltet bør rette seg mot alle typer institusjoner/virksomheter i det visuelle kunstfeltet. En slik ordning vil kunne imøtekomme de kunstnerstyrte visningsstedenes behov for virksomhetsstøtte og langsiktig finansiering (både de etablerte og de som er i etableringsfasen), det samme gjelder kunstfestivalene. Videre vil det styrke institusjonene over hele landet som i dag i økende grad søker Norsk kulturråd om støtte til program og større formidlings- og samarbeidsprosjekter. Til sist vil en slik ordning kunne imøtekomme behovet for en styrking av visning av internasjonal samtidskunst i Norge, både i form av samarbeidsprosjekter mellom norske og internasjonale institusjoner, og gjennom utstillingsturneer slik at produksjonene kan vises flere steder og dermed nå et større publikum.

Midlene i en arrangørstøtteordning på det visuelle feltet bør gå til:

- det frie feltet/de kunstnerstyrte arenaenes (formidling og produksjon) behov for virksomhetsstøtte og langsiktig finansiering (både de etablerte og de som er i etableringsfasen)
- kunstfestivalene
- styrke institusjonene over hele landet, som i dag i økende grad søker Norsk kulturråd om støtte til program og større formidlings- og samarbeidsprosjekter

- internasjonal samarbeidsprosjekter av ekstraordinær karakter i Norge (samarbeidsprosjekter mellom norske og internasjonale institusjoner, og gjennom utstillingsturneer slik at produksjonene kan vises flere steder og dermed nå et større publikum).

1.11.1.2 STATENS UTSTILLINGSSTIPEND

Departementets vurdering

I Meld. St. 10 (2011–2012) Kultur, inkludering og deltaking foreslår regjeringen at forvaltningen av midlene som er avsatt til Statens utstillingsstipend, blir flyttet til landets 15 kunstnersentre, inkludert Samisk kunstnersenter, og at fordelingen blir koordinert av Foreningen kunstnersentrene i Norge.

Da produksjonskostnadene har steget betraktelig etter at ordningen ble igangsatt, ser departementet også behovet for å øke taket for det enkelte prosjekt, samt å øke avsetningen på posten betydelig.

1.11.1.3 INNKJØPSORDNING FOR FOTOBØKER

Norsk kulturråd behandler i dag søknader om tilskudd til fotobøker under ordningen for produksjonsstøtte til publikasjoner innenfor billedkunst og kunsthåndverk. Ordningen er ikke tilstrekkelig til å imøtekomme den årlige produksjonen av fotobøker.

Departementets vurdering

Det er et behov å styrke synligheten av det visuelle kunstområdet i en større offentlighet. Etablering av en innkjøpsordning for fotobøker som distribuerer fotobøker til bibliotekene, vil øke synligheten av norske fotobøker, styrke produksjon og kvalitet, skape økt oppmerksomhet om fotografiet som uttrykksmiddel og bidra til at fotoboken får et større nedslagsfelt.

Økt bevissthet om fotografi og billedbruk kan bidra til blant annet å styrke barns og ungdoms visuelle fortolkningsevne.

En eventuell egen innkjøpsordning for fotobøker bør romme ti titler, og i en prøveperiode er det ønskelig å sikre tidligere utgivelser av særskilt kunstfaglig verdi. Antall innkjøpte bøker bør ligge på linje med innkjøpsordningene for barne- og ungdomslitteratur på litteraturfeltet (ny norsk skjønnlitteratur for barn og unge og ny norsk faglitteratur for barn og unge) som opererer med 1 550 innkjøpte eksemplarer.

Alternativt kan det vurderes en ordning tilsvarende innkjøpsordningen for musikk, som er under omlegging til en tilskuddsordning for produksjon og publisering av musikk. En forutsetning må være at bøkene er tilgjengelige i Nasjonalbiblioteket ett år etter utgivelse og når salgspotensialet er redusert. Formålet er å øke kunnskapen om og spredningen av norsk fotografi og bidra til å holde oppe en bred produksjon av kvalitetsutgivelser.

1.11.2 Juridiske virkemidler

1.11.2.1 LOVER OG AVTALER

Innenfor det saksfeltet som denne meldingen omfatter, har Kulturdepartementet helt eller delvis forvaltningsansvar for flere lover.

Lov av 4. november 1948 nr. 1 om avgift på omsetning av billedkunst m.m. (kunstavgiftsloven)

Ved kunstkjøp med tilknytning til utlandet har det i praksis oppstått avgrensningsspørsmål mht. avgiftsplikt etter kunstavgiftsloven. Departementet vil se nærmere på i hvilken utstrekning kunstavgiften skal gjelde for omsetning med tilknytning til utlandet eller Svalbard, og vurdere eventuelle regler i den sammenheng.

Lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner, § 23 (utførselsforbud) og §§ 23 a–23 f (tilbakelevering av kulturgjenstander)

Ulovlig handel med kunst- og kulturgjenstander er generelt et økende problem. Særlig gjelder dette i de områder av verden som preges av krig og krise, men også i Norge er det registrert en økning i kunst- og kulturkriminalitet.

Praktiske erfaringer fra arbeidet med å hindre ulovlig handel med kunst- og kulturgjenstander hos toll, politi og kulturmyndigheter viser at mange fortsatt ikke er klar over regelverket for utførsel og innførsel. Det er få som er klar over forpliktelsene til å sette seg inn i hvilke regler som gjelder i det landet hvor en ønsker å kjøpe kunst eller andre kulturgjenstander. Erfaring viser at dette er komplisert og at UNESCOs database over nasjonale lover ofte er vanskelig tilgjengelig.

Departementets vurdering

En viktig utfordring framover er å spre kunnskap gjennom brosjyrer, Internett og andre informasjons tiltak, for slik å skape økt bevissthet rundt problemstillingene knyttet til internasjonal handel med kunst og kultur. Dette arbeidet koordineres av Norsk kulturråd i tett samarbeid med politi-, tollmyndigheter og museumssektoren. På Norsk kulturråds nettsider finnes dessuten skjema for søknad om utførsel.

Lov av 12. mai 1961 nr. 2 om opphavsrett til åndsverk mv. (åndsverkloven)

Åndsverkloven gir opphavsmannen – den som har skapt et kunstverk – enerett til å råde over kunstverket. Loven gir opphavsmannen både økonomiske og ideelle rettigheter.

Åndsverkloven er under revisjon. Loven skal gjøres enklere tilgjengelig for brukerne. I tillegg skal det vurderes om det er behov for oppdateringer siden

siste større lovrevisjon i 2005, da EØS-avtalens opphavsrettsdirektiv ble gjennomført i norsk rett.

Første del av revisjonen ble sendt på høring i mai 2011 og inneholder forslag til nye tiltak mot ulovlig fildeling og andre krenkelser av opphavsrett m.m. på Internett.

Utstillingsvederlag og honorar

Det ble i 1982 inngått en avtale mellom staten og organisasjonene for billedkunstnere om utstillingsvederlag. Utstillingsvederlagsavtalen er en kompensasjonsordning til kunstnerne for lån av kunstverk.

Kunstnerorganisasjonene i Norge ønsker en evaluering av det nåværende utstillingsvederlaget og en utvidelse av avtalen til også å omfatte honorar for kunstnerens arbeid i forbindelse med utstillinger.

Departementets vurdering

Departementet ser behovet for en gjennomgang av dagens avtale om utstillingsvederlag. Departementet er videre enig i behovet for å synliggjøre de reelle produksjonskostnadene ved utstillinger. Vi har de siste førti årene sett en økende profesjonalisering av kunstformidlingen, men ikke i alle ledd. Det har ikke vært vanlig praksis blant billedkunstnere og kunsthåndverkere å legge inn honorar som del av budsjettet i søknader til Norsk kulturråd eller i utstillingsammenheng i institusjoner med offentlig støtte. Det er behov for å synliggjøre at kunstnerens arbeidsinnsats er en sentral faktor i kunstproduksjonen. Det er viktig at honorar framgår i budsjettene slik at de totale kostnadene i et kunstprosjekt blir synlige.

Det er nødvendig å synliggjøre de reelle produksjonskostnadene også i formidlingsinstitusjoner med statsstøtte. Det er viktig å sette en pris på det kunstneriske arbeidet, noe som er helt selvfølgelig når det gjelder musikk og scenekunst. Departementet vil på bakgrunn av en gjennomgang av dagens utstillingsvederlagsavtale drøfte en mulig revisjon og utvidelse av avtalen om utstillingsvederlag med de berørte kunstnerorganisasjonene. Departementet vil, parallelt med gjennomgangen, vurdere et pilotprosjekt for å prøve ut en ordning med utstillingshonorar i statsstøttede institusjoner.

Avtalen om utstillingsvederlag gjelder i dag kun for statsstøttede institusjoner.

1.11.3 Departementets vurdering og tiltak

- Departementet går inn for å opprette en arrangørstøtteordning på det visuelle feltet under Norsk kulturfond.
- Departementet vil ta sikte på å øke avsetningen til Statens utstillingsstipend i budsjettssammenheng.

- Departementet vil i samråd med Norsk kulturråd vurderer å etablere en permanent innkjøpsordning for fotobøker i budsjettssammenheng.

Departementet ser videre behovet for å se nærmere på følgende:

- Lov av 4. november 1948 nr. 1 om avgift på omsetning av billedkunst m.m. (kunstavgiftsloven). Departementet ser behovet for å se nærmere på avgiftsplikt på kunstkjøp med tilknytning til utlandet.
- Departementet vil styrke informasjonsvirksomheten med sikte på å øke kunnskapen omkring problemstillinger knyttet til internasjonal handel med kunst
- Avtalen om utstillingsvederlag. Departementet vil med basis i en gjennomgang av dagens utstillingsvederlagsavtale drøfte en mulig revisjon og utvidelse av denne med de berørte kunstnerorganisasjonene. Departementet vil, parallelt med gjennomgangen, vurdere et pilotprosjekt for å prøve ut en ordning med utstillingshonorar.

1.12 Kunst, kultur og næring

1.12.1 Omsetning av visuell kunst

Da nesten all offentlig omsetning av kunst i Norge er pålagt en kunstavgift (3 pst. fra 1948 og 5 pst. fra 2007), kan Bildende Kunstneres Hjelpesfond (BKH) gi en god oversikt over offentlig omsetning av kunst. Dette gjelder for kunst med en verdi på over kr 2 000. BKH beregner den offentlige kunstomsetningen i Norge til å ha vært ca. 597 mill. kroner i 2010. I toppåret 2007, før finanskrisen, var den på hele ca. 658 mill. kroner.

1.12.2 Kultur og næring

Kultur og næringsliv har tradisjonelt blitt oppfattet som to atskilte sektorer både i samfunnet og i politikken. Dette synet er i endring. Både i Norge og andre land har man i flere år sett en økende interesse for ulike sammenhenger mellom kulturfeltet, økonomi, næringsliv og økonomisk utvikling.

Kulturpolitikken skal fremme målsettinger som kulturelt og estetisk mangfold, stimulere til kunstnerisk kvalitet og nyskaping, bevare og sikre kulturarven og legge til rette for at hele folket har tilgang til et rikt og mangfoldig kulturtilbud. Samtidig vil de kulturpolitiske virkemidlene også ha innvirkning på utviklingen av næringspotensialet i kulturlivet. Innenfor kulturfeltet er det tilbud som kan anses som produkter og som omsettes i markeder på linje med andre tjenester/produkter. Kultur næringsenes bidrag til norsk økonomi øker. Kultursektoren gir også opplevelser og innhold til produkter som tradisjonelle

næringer baserer sin virksomhet på, for eksempel reiselivsnæringene.

Kulturen blir i økende grad også sett i et bredere lokalt og regionalt utviklingsperspektiv, bl.a. gjennom ulike programmer under Kommunal- og regionaldepartementet. Kultur har fått en stadig mer fremtredende posisjon i by- og stedsutvikling. Dette gjelder for eksempel der arkitektur og kunst og design i offentlige rom har fått en sentral rolle. Samtidig sees kultursektoren i økende grad som en «grunnlagsinvestering», som en viktig bidragsyter til steders attraktivitet, ikke bare estetisk når man oppholder seg på stedet, men også som sted å investere og etablere næringsvirksomhet.

Kulturdepartementet vil sammen med Nærings- og handelsdepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet legge fram en ny handlingsplan for kultur og næring i 2012.

1.13 Kunstnerpolitiske vilkår

1.13.1 Innledning

Et av hovedmålene for kunstnerpolitikken er å legge forholdene til rette for at enkeltkunstnere skal kunne bidra til et mangfoldig og nyskapende kunstliv. Kunstnerens rammevilkår må være slik utformet at et tilstrekkelig antall visuelle kunstnere har mulighet til å skape et mangfold av visuelle kunstuttrykk. Næringspotensialet som finnes innenfor det visuelle kunstfeltet, må i større grad utløses, og det er viktig å sikre opphavspersoners rettigheter på kulturfeltet.

Som det framgår av denne meldingen har en rekke institusjoner, støtteordninger og tiltak under Kulturdepartementets budsjett innvirkning på kunstnerens arbeidsvilkår. I meldingens kapittel 15 blir det sett nærmere på de direkte kunstnerpolitiske virkemidlene og hvordan de fungerer i feltet.

1.13.2 Dagens ulike virkemidler

1.13.2.1 STIPEND OG GARANTIINNTEKTER

Statens stipend og garantiinntekter skal bidra til at målene i den statlige kunstnerpolitikken nås ved å legge forholdene til rette for at enkeltkunstnere, gjennom å motta direkte tilskudd fra staten, skal kunne bidra til et mangfoldig og nyskapende kunstliv. Statens stipend og garantiinntekter er fastsatt ved forskrift.

Garantiinntekt versus arbeidsstipend

Kunstnernettverket, som ble stiftet i januar 2011 og består av 20 landsomfattende kunstnerorganisasjoner, har kommet med et forslag til to nye stipendordninger som kan erstatte dagens garantiinntekt; et stipend for etablerte kunstnere og et stipend for seniorkunstnere. Stipendene skal være vesentlig mer langvarige enn dagens arbeidsstipender. Stipend for

etablerte kunstnere skal gis for en periode på 10 år med mulighet for fornyelse. Tidligere søkere vil ha anledning til å søke igjen og behandles på lik linje med andre. Seniorstipendet skal forbeholdes kunstnere over 57 år, og skal gis fram til pensjonsalder på 67 år, under forutsetning av kunstnerisk aktivitet. Begge stipendtypene skal ligge på samme økonomiske nivå som garantiinntekten. Stipendene bortfaller ved pensjonsalder, 67 år, men gir opptjening av pensjonspoeng i folketrygden. For å sikre mottakerne forutsigbarhet tas det sikte på at vedtak om fornyelse av stipend skal skje 10–12 måneder før stipendperioden utløper, med forbehold om at mottakeren fortsatt er kunstnerisk aktiv, samt med forbehold om Stortingets budsjettvedtak. Det skal for øvrig stilles samme kunstneriske krav til mottakerne som det i dag stilles til mottakere av garantiinntekt. Avkortingsreglene som gjelder for garantiinntektsordningen, skal ikke gjelde for de nye stipendene, men det skal vurderes om det bør innføres et inntektstak som kan medføre bortfall av stipend ved vurdering etter 5 år dersom stipendmottakeren har svært høye inntekter. De nye stipendordningene må reguleres og presiseres i forskrift.

Forslaget om nye, langsiktige stipender uten avkorting ivaretar både behovet for fleksibilitet, god fordeling og langsiktighet, og er dermed et innspill fra kunstnerorganisasjonene som kombinerer ulike behov i en ny løsning. Alle organisasjonene i nettverket med unntak av Norske Billedkunstnere og Forbundet Frie Fotografer stiller seg bak forslaget. Departementet vil derfor opprette to nye stipendordninger i henhold til den foreslåtte modellen.

1.13.2.2 STIPEND BASERT PÅ GJENNOMFØRT KUNSTUTDANNING

Ordningen med stipend basert på gjennomført kunstutdanning ble opprettet i 2002. Forskrift om stipend basert på gjennomført kunstutdanning omfatter kandidater fra norske utdanningsinstitusjoner, fortrinnsvis innenfor billedkunst, kunsthåndverk, fotografi og dans. Forskriften gir avgangsstudenter ved særskilt oppregnede utdanningsinstitusjoner automatisk rett til stipend.

Det er en rekke utfordringer og problemer knyttet til ordningen med stipend basert på gjennomført kunstutdanning, noe som gjør at ordningen er besluttet lagt om. Departementet arbeider nå med å erstatte dagens ordning med en søknadsbasert ordning som innebærer at stipendmidlene forbeholdes kandidater som etablerer seg i kunstneryrket etter endt utdanning.

Vi vet at mange som tar kunstutdanning i dag, velger å gå inn i ulike typer arbeidstakerforhold etter endt utdanning, enten fordi de ønsker det selv eller fordi de kunstneriske markedene ikke kan absorbere

alle de som ønsker å etablere seg som kunstnere. I en situasjon hvor antallet studieplasser til kunstutdanning har økt betydelig og hvor stadig flere ønsker å bli kunstnere, er det enda viktigere enn før at de stipendordningene vi har, treffer der behovet er størst. Dette hensynet sikres best gjennom en søknadsbasert ordning med en faglig vurdering og prioritering av søkerne. Departementet er også opptatt av at kunstnere som har utdanning fra utlandet, skal likestilles med norske kunstnere når de etablerer seg i Norge etter endt utdanning. Inkludering av kunstutdanninger i utlandet i gjeldende ordning på lik linje med norske kunstutdanningsinstitusjoner vil imidlertid bli svært kostbart. Det legges i stedet opp til at utenlandsstudentene kan søke på den nye ordningen på lik linje med de norske studentene.

Ny ordning implementeres i dagens søknadssystem for statens stipend og garantiinntekter, som allerede er vel utprøvd. Det tas sikte på at søknadsbehandling til en ny ordning vil kunne starte høsten 2012 med første tildeling våren 2013.

1.13.3 *De visuelle kunstneres økonomi*

1.13.3.1 FORDELING AV STIPEND OG GARANTIINTEKTER

Kulturdepartementet ønsker en bred diskusjon med kunstnerorganisasjonene om dagens ordning der kunstnerorganisasjonene står for fordelingen av garantiinntekter og stipend. Det må tas opp til vurdering om dette er den beste ordningen i en tid der stadig flere utdanner seg og bor og virker i utlandet. Det er også nødvendig å stille spørsmål om målsettingen for tildelingen; om vi primært ønsker en demokratisk fordeling og bredde eller en mer rendyrket kvalitativ tilnærming. Det bør også vurderes om Norsk kulturråd kan være et alternativ som fordelingsinstans.

1.13.4 *Departementets vurdering og tiltak*

Et av hovedmålene for kunstnerpolitikken er å legge forholdene til rette for at enkeltkunstnere skal kunne bidra til et mangfoldig og nyskapende kunstliv. Kunstnerens rammevilkår må være slik utformet at et tilstrekkelig antall visuelle kunstnere har mulighet til å skape et mangfold av visuelle kunstuttrykk.

Departementet vil vurdere rammevilkårene for profesjonelle, visuelle kunstnere.

TILTAK

Departementet går inn for å:

- videreføre politikken med en utfasing av GI-hjemler (garantiinntekt) og en styrking av stipendordningene. Arbeidsstipend er tidsavgrenset og kan gis med ulik tidsdimensjon. Arbeidsstipendene gir dermed større fleksibilitet og kommer flere kunstnere til gode. Departementet anser

arbeidsstipend for kunstnere som et svært viktig kulturpolitisk virkemiddel som fortsatt bør styrkes i årene framover.

- opprette nye stipendtyper med lengre varighet enn ordinære arbeidsstipender. Departementet er klar over at en utfasing av GI-hjemler først og fremst berører etablerte og eldre kunstnere. Departementet vil derfor opprette to nye, langsiktige stipendtyper forbeholdt disse gruppene. Endringer i stipendstrukturen vil bli foretatt i dialog med kunstnerorganisasjonene.
- se nærmere på dagens fordelingsordning for stipend og GI. Det er ønskelig å vurdere målsettingen, dvs. om fordelingen skal baseres på demokratiske eller kvalitative prinsipper, og om kunstnerorganisasjonene fortsatt skal stå for fordelingen. Dagens fordeling bør videre vurderes i lys av utviklingen de siste 10–20 årene, særlig med tanke på at flere kunstnere utdanner seg, bor og virker i utlandet. Departementet ønsker å gå i dialog med kunstnerorganisasjonene om disse spørsmålene.
- gå i dialog med kunstnerorganisasjonene og Kunnskapsdepartementet for om mulig å styrke pedagogikk som fag i kunstutdanningen, slik at flere kunstnere kan kombinere undervisning med kunstneryrket.

1.14 Kulturbygg og andre arenaer for kunst

1.14.1 Innledning

Den visuelle kunsten trenger fysiske rammer som gjør det mulig å realisere målene for de respektive institusjonene og prosjektene.

Det er en viktig kulturpolitisk oppgave å legge til rette for at alle kan oppleve et mangfold av kulturtilbud, inkludert visuelle kunstneriske uttrykk. Ansvaret for utvikling av visningsarenaene kan ligge på statlig, fylkeskommunalt eller kommunalt nivå. I Kulturløftet heter det at regjeringen vil satse på billedkunst og kunsthåndverk bl.a. gjennom å utvikle visningsarenaene.

Kulturdepartementet har to hovedtyper økonomiske virkemidler for realisering av byggeplaner: enten investeringstilskudd eller driftstilskudd.

1.14.2 Departementets vurdering og tiltak

Utfordringen er å skape gode visningsrom og visningsarenaer for kunst i hele landet – på museer, gallerier, utstillinger i kulturhus, skoler, bibliotek, vrimerom etc. og at dette gjøres etter profesjonell rådgivning på nasjonalt og regionalt nivå.

Departementet mener det vil være hensiktsmessig ressursbruk og i tråd med feltets utvikling å bygge på eksisterende infrastruktur og gi ressurser til slike endringsprosesser.

Departementet ser det som ønskelig at museer med kunstsamlinger styrker sin rolle som formidlingsarena for visuell kunst gjennom oppgradering og utvikling av profesjonelle visningsrom for kunst. Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design har ansvaret for det faglige nasjonale museumsnettverket innenfor kunstformidling og skal bidra til kompetanseoverføring mellom nettverksdeltakerne.

TILTAK

- Departementet vil i kontakten med fylkeskommunene om den desentraliserte ordningen for spillemidler til kulturbygg legge til rette for at gode eksempler på arenaer for formidling av visuell kunst i kulturbygg blir gjort kjent for flest mulig av de aktørene som er involvert i planlegging av kulturbygg.
- Departementet vil gjennom Den kulturelle skolesekken arbeide for å utvikle skolene som arena for formidling av visuell kunst, jf. St.meld. nr. 8 (2007–2008) Kulturell skulesekk for framtida.

1.15 Arkitektur, design og offentlig rom

1.15.1 Departementets vurderinger og tiltak

Kulturdepartementet følger opp arbeidet med tiltak og som gjelder eget departement som ble introdusert med eller styrket gjennom plandokumentet arkitektur.nå. Eksempler er satsingen for by- og stedsutvikling Bylab, Wildcard-ordningen, Oslo Arkitekturtriennale og Norges deltakelse i European, en internasjonal konkurranse for yngre arkitekter. Departementet har ellers notert seg at Norsk Form følger opp arbeidet med etablering av lokale arkitekturpolitiske handlingsplaner.

Det eksisterer flere veiledere om regelverk og retningslinjer på arkitekturfeltet. Formålet er å sikre høy arkitektonisk kvalitet i statlige byggeprosjekter og formidle god informasjon til utbyggere – både offentlige og private. Kravet om høy arkitektonisk kvalitet skal omfatte både estetiske, funksjonelle og tekniske aspekter samt bærekraft og universell utforming. Veiledningen Estetikk i statlige bygg og anlegg (Estetikkveilederen) fra 1996, utgitt av Kulturdepartementet, Samferdselsdepartementet og Planleggings- og samordningsdepartementet, gir føringer for sterkere vektlegging av estetikk i plan- og byggesaksbehandling. Departementet ser behovet for å revidere og videreutvikle estetikkveilederen, jf. arkitektur.nå.

Departementet ser det som viktig at Nasjonalmuseet – Arkitektur i årene som kommer utvider sin utenlandske kontaktflate. Intensjonen bør være både å hente inn viktige internasjonale utstillinger til Norge og vise Nasjonalmuseets produksjoner i utlandet. Museet bør ha samme høye faglige ambisjoner for sine vandretstillinger og andre utstillinger i utlandet

som for basisutstillinger og temporære egenproduserte utstillinger i Norge. Utstillinger av høy kvalitet kan bidra til å skape positiv oppmerksomhet omkring så vel kunstscenen som andre kultur- og samfunnsforhold i Norge.

I Handlingsplanen Kultur og næring fra 2007 ble spørsmålet om et framtidig samarbeid mellom Norsk Designråd og Norsk Form reist. Som en del av oppfølgingen av handlingsplanen, ble Norsk Designråd og Norsk Form evaluert av konsulentfirmaet Rambøll Management i 2008. De vurderte bl.a. oppnådde økonomiske og faglige resultater av samarbeidet mellom institusjonene. I tillegg ble potensialet for framtidig samarbeid, herunder spørsmålet om sammenslåing av de to institusjonene, vurdert. Nærings- og handelsdepartementet og Kulturdepartementet mener det foreligger et potensial for samarbeid mellom Norsk Designråd og Norsk Form på flere områder, og har startet en prosess med sikte på ytterligere konkretisering av samarbeidet mellom institusjonene. Prosessen vil avklare en eventuell sammenslåing av institusjonene. Design er et viktig og voksende fagfelt som inngår i diskusjoner omkring sentrale samfunnsproblemer som bærekraft og miljø, helse, tilgjengelighet og samfunnsdeltakelse for alle. Utviklingen på designfeltet de senere årene og designfagets økende betydning, kan tilsi at det er på tide å gi designfeltet, som medspiller innenfor kulturpolitikken, et løft.

I lys av den prosessen som departementet nå har igangsatt sammen med Nærings- og handelsdepartementet vedrørende Norsk Form og Norsk Designråd, vil Kulturdepartementet også vurdere om Norsk Form skal fortsette å koordinere og administrere bruken av Villa Stenersen i Oslo. Villa Stenersen er en av de viktigste norske funksjonalistiske villaene i Norge og ansvaret for å koordinere og administrere bruken av bygget ble lagt til Norsk Form i 2000. Det må vurderes om Villa Stenersen fortsatt skal fungere som et senter for arkitektur, design og estetikk, eller om forvaltningen av driften skal overføres til andre aktører, eventuelt om boligen skal gis en annen funksjon.

TILTAK

- Departementet vil initiere arbeidet med å revidere og videreutvikle veilederen Estetikk i statlige bygg og anlegg (Estetikkveilederen) fra 1996.
- Kulturdepartementet vil i samarbeid med Nærings- og handelsdepartementet fremme et forslag om styrket samarbeid mellom Norsk Form og Norsk Designråd.
- Kulturdepartementet vil følge opp arbeidet med å avklare framtidig funksjon og formål for Villa Stenersen.

1.16 Ny teknologi: Nytt samspill og nye muligheter

1.16.1 Innledning

Utviklingen av digitale medier og av det vi kan kalle et nytt informasjonssamfunn, har gitt oss nye muligheter og utfordringer. Kapitlet omhandler hvordan ny teknologi virker inn på kulturlivet generelt og på det visuelle kunstfeltet spesielt. Konsekvensene gjør seg gjeldende på hele det visuelle kunstfeltet, kunstproduksjon, formidling, forskning og forvaltning av kunstsamlingene, og bør utnyttes på best mulig måte. I kapitlet gis det en kort omtale av elektronisk kunst, dvs. kunst basert på nye medier og ny teknologi, samt elektroniske eller digitale kunstuttrykk. Videre gjøres det rede for to tidligere stortingsmeldinger; Digitaliseringsmeldingen (St.meld. nr. 24 (2008–2009)), Nasjonal strategi for digital bevaring og formidling av kulturarv) og Museumsmeldingen (St.meld. nr. 49 (2008–2009)) Framtidas museum. Forvaltning, forskning, formidling, fornying.

1.16.2 Føringer i digitaliseringsmeldingen og museumsmeldingen

Digitaliseringsmeldingen legger til grunn at digitalisering er godt egnet når det gjelder å forvalte og gjøre tilgjengelig informasjonsmengdene som finnes i kulturarvinstitusjoner. Etter hvert som materialet kan gjøres tilgjengelig på digitale plattformer, øker det samfunnets og enkeltindividers muligheter til å få tilgang til relevant og kvalitativt godt materiale innenfor de opphavsrettslige og andre begrensninger som til enhver tid vil gjelde for bruk av kildemateriale i kulturarvinstitusjoner. Ved å legge til rette for bruk av sosiale og semantiske nettverksteknologier og for at publikum kan bidra, vil materialet også kunne berikes og få ny betydning i takt med samfunnsutviklingen. Digitaliseringsmeldingen peker på at det framover vil være en spesiell utfordring for institusjonene å se og ta i bruk mulighetene som ligger i formidling med bruk av ny teknologi. I tillegg til faglig kompetanseheving vil institusjonenes utfordringer dreie seg om å få god kunnskap om nye målgrupper for å kunne utvikle gode formidlingstilbud, også for brukere med særskilte behov.

Museumsmeldingen peker på utfordringer og muligheter når det gjelder digital samlingsforvaltning, tilgjengeliggjøring og formidling av samlingene. Meldingen viser generelt til digitaliseringsmeldingen. Meldingen peker på at en lav andel av museenes samlinger er tilfredsstillende registrert og tilgjengelig på Internett. Meldingen peker også på muligheter og trender innenfor digital formidling og brukermedvirkning og oppfordrer museene til å styrke arbeidet med dialogbasert formidling.

De overordnede målene og tiltakene i digitaliseringsmeldingen og museumsmeldingen innebærer at institusjonene skal gjøre bruk av mulighetene i ny teknologi for å forvalte samlinger og gjøre dem tilgjengelig for et størst mulig publikum. Dette krever samarbeid om felles løsninger og bruk av felles standarder. Kulturdepartementet legger vekt på at kunst- og kulturinstitusjonene følger med i utviklingen av IKT for å styrke tilgjengeliggjøring og formidling av samlingene.

Tilsvarende forventninger er også uttrykt i departementets inkluderingsmelding.

1.16.3 Departementets vurdering og tiltak

Utviklingen av den digitale informasjons- og kommunikasjonsteknologien skaper endringer for kunsten, kunstnerne, kulturinstitusjonene og deres publikum. Dette gjelder utviklingen av kunstfeltet og måten institusjonene løser sine kjerneoppgaver på. Videre gjelder det publikums bruk av og forventninger til institusjonenes tilbud. Den digitale teknologien er egnet til deling og videre bruk av informasjon. Det forutsetter felles standarder for data. Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) utfører arbeidet med datastandardisering på vegne av regjeringen. Kulturrådet koordinerer felles satsninger for museer med kunstsamlinger og vil være rådgivende organ for andre tilskuddsinstitusjoner på kunstfeltet som ikke er kunstinstitusjoner.

De overordnede målene og tiltakene i digitaliseringsmeldingen, museumsmeldingen og inkluderingsmeldingen innebærer at institusjonene skal gjøre bruk av mulighetene i ny teknologi i forvaltningen av samlinger og gjøre dem tilgjengelig for et størst mulig publikum. Dette krever samarbeid om felles løsninger og bruk av felles standarder. Opphavsretten skal respekteres. Regjeringen legger vekt på at kunst- og kulturinstitusjonene følger med i utviklingen av IKT for å styrke tilgjengeliggjøring og formidling av samlingene og annen formidlingsaktivitet.

Departementet forutsetter at institusjonene (statlige/nasjonale), som ledd i sin ordinære virksomhet, prøver ut nye løsninger for å nå publikum i samsvar med behov og muligheter som vokser fram med den teknologiske utviklingen. Dette betyr blant annet å gjøre egnede og eksisterende data tilgjengelig i åpne, maskinlesbare formater, med sikte på deling og videre bruk. Departementet vil følge opp dette i styringsdialogen med underliggende virksomheter og tilskuddsmottakere.

TILTAK

- Et sentralt og omfattende tema er rettighets- og lisensspørsmålet. Departementet vil ta initiativ til et utredningsarbeid som kan se de kunstspesifikke behovene for økt digital kunstformidling og

tilgjengeliggjøring i en større sammenheng når det gjelder andre kunstområder og digitalisering generelt. Blant annet vil departementet, i samarbeid med kunstnerne organisasjoner, utrede om det er mulig å etablere avtaler om digital tilgjengeliggjøring på det visuelle kunstfeltet.

1.17 Kulturelt mangfold

1.17.1 Innledning

Kulturelt mangfold i kulturlivet handler om å fremme mangfold i ideer, tanker og holdninger, om å fremme et estetisk mangfold, og om å fremme deltakelse på tvers av sosiale og kulturelle skiller. Av dette følger det også at kulturelt mangfold ikke bare er et kjennetegn ved andre etniske grupper og innvandrerbefolkningen, men er en egenskap ved ethvert samfunn.

Inkluderingsmeldingen legger til grunn at kulturlivet skal gå aktivt ut for å trekke med nye deltakere, både på publikums- og utøversiden. Inkludering skal være en selvsagt del av strategier og arbeidsmåter i kultursektoren og skal inngå som et sentralt perspektiv i kulturpolitikken på alle forvaltningsnivåer.

Også i denne meldingen legges denne brede tolkningen av mangfold til grunn.

1.17.2 Det visuelle kunstfeltet – internasjonalisering, globalisering og mangfold

1.17.2.1 PUBLIKUM

En aktiv og mangfoldsorientert kulturpolitikk bør legge forholdene til rette for de grupper som er underrepresentert eller faller utenfor. Programvirksomhet og publikumsarbeid bør sees i sammenheng for å forankre mangfoldsdimensjonen.

Regjeringen arbeider for at innvandrere og deres barn på lik linje med alle andre innbyggere kan delta og bidra med sine ressurser i samfunnet. For å hindre at det utvikler seg et klassesdelt samfunn der innvandrere og barna deres har dårligere levekår enn andre, vil regjeringen kjempe mot forskjellsbehandling og bygge ned barrierer mot deltakelse. Dette prinsippet er nedfelt i inkluderingsmeldingen og gjelder også for kunstfeltet og statlig politikk innenfor området visuell kunst.

1.17.3 Strategier for inkludering og mangfold på det visuelle feltet

I tråd med Kulturløftet II skal departementet arbeide videre med å sikre mangfold, likeverd og likestilling i kulturlivet. Arbeidet med kulturelt mangfold på det visuelle feltet vil involvere alle sentrale institusjoner og tiltak. Dette vil bl.a. innebære utarbeidelse av langsiktige strategier ved institusjonene med statstilskudd.

Det er en viktig kulturpolitisk oppgave på det visuelle feltet å sikre at flest mulig får tilgang til, kunnskap om og forståelse for billedkunst, kunsthåndverk, design og arkitektur av god kvalitet.

I inkluderingsmeldingen går regjeringen inn for å bedre tilgjengeligheten av kulturtilbud for mennesker og grupper som opplever vesentlige barrierer ved kulturbruk. Regjeringen går inn for fire satsingsområder i meldingen:

- Inkludering og nye stemmer i kultursektoren
- Sikre tilgang ved å bygge ned fysiske og økonomiske barrierer
- Oppsøkende kulturformidling og formidlingsordninger
- Inkludering gjennom samarbeid med og deltakelse i frivillig kultursektor.

1.17.3.1 INKLUDERING OG NYE STEMME I KULTURSEKTOREN

I inkluderingsmeldingen foreslår regjeringen å etablere en aspirantordning i kunstinstitusjoner. Målet med ordningen er å gi unge talenter mulighet til å utvikle seg og lære hvordan kunstinstitusjoner arbeider, samt gi gjensidig adgang til nettverk og kompetanse. Videre er målet å sikre en bredere sosial rekruttering til kunst- og kulturyrker.

Kulturdepartementet foreslår at aspirantordningen skal administreres av Norsk kulturråd.

I inkluderingsmeldingen går departementet videre inn for å stimulere til langsiktig og forpliktende samarbeid mellom kunst- og kulturinstitusjoner, kunstneriske virksomheter og mangfoldsaktører om konkrete produksjoner og formidlingstiltak. Dette vil være kulturell brobygging der det samarbeides i skjæringsfeltet mellom ulike miljøer. Tilskudd til formålet kan ytes gjennom Norsk kulturfond til prosjektbaserte organisasjoner for å bidra til et likeverdig og profesjonelt samarbeid med institusjonene. Dette vil også være et tiltak som omfatter visuelle kunstinstitusjoner.

1.17.3.2 SIKRE TILGANG VED Å BYGGE NED FYSISKE OG ØKONOMISKE BARRIERER

Det må legges vekt på universell utforming og tilrettelegging i styringsdialogen med institusjoner på området visuell kunst. Et systematisk arbeid med universell utforming og tilrettelegging av kulturtilbud vil minimere barrierene for kulturbruk. Sentrale tiltak for å ivareta universell utforming innenfor Kulturdepartementets områder er mer utførlig beskrevet i arkitektur.nå – regjeringens plandokument om arkitekturpolitikken.

1.17.3.3 OPPSØKENDE KULTURFORMIDLING OG FORMIDLINGSORDNINGER

Det må legges til rette for at kulturtilbudet i større grad når flere ved å treffe publikum utenfor institusjonene, for eksempel på arenaer der folk ferdes til daglig. Det bør stimuleres til mer samarbeid med de regionale kunstinstitusjonene om det landsdekkende programmet.

1.17.3.4 INKLUDERING GJENNOM SAMARBEID MED OG DELTAKELSE I FRIVILLIG KULTURSEKTOR

I tråd med inkluderingsmeldingen må det legges til rette for økt samarbeid og kulturell brobygging mellom større kunstinstitusjoner og frivillig kultursektor på det visuelle feltet.

1.17.4 Departementets vurdering og tiltak

Regjeringen legger til grunn at en inkluderende kultursektor er en sektor der alle har like muligheter til deltakelse og til å utvikle sine skapende ressurser, uavhengig av faktorer som sosioøkonomisk, kulturell eller religiøs bakgrunn eller funksjonsevne. Inkludering handler om å bygge ned barrierer som hindrer kulturbruk. I inkluderingsmeldingen går regjeringen inn for en rekke tiltak som omfatter hele kunst- og kulturtilbudet.

TILTAK

- Departementet vil opprette en aspirantordning i kunstinstitusjonene, jf. inkluderingsmeldingen. Ordningen vil omfatte alle kunstarter, inklusive visuelle kunstinstitusjoner.
- Departementet vil stimulere til kulturell brobygging mellom kunst- og kulturinstitusjoner, kunstneriske virksomheter og mangfoldsaktører om konkrete produksjoner og formidlingstiltak, jf. inkluderingsmeldingen. Dette vil gjelde alle kunstarter, inklusive visuelle kunstinstitusjoner.
- Departementet vil vurdere tiltak som kan tilrettelegge visuelle kunstopplevelser for personer med nedsatt funksjonsevne.
- Det skal legges til rette for økt samarbeid og kulturell brobygging mellom større kunstinstitusjoner og frivillig kultursektor.
- Regjeringen vil legge til rette for mer systematisk satsing på publikumsutvikling.

1.18 Likestilling

1.18.1 Innledning

Det er et politisk mål å fremme likebehandling og bekjempe diskriminering av alle som bor i Norge. Regjeringen har således som et overordnet mål for kulturpolitikken å legge til rette for at alle har like

muligheter til deltakelse i kulturlivet og til å utvikle sine skapende ressurser.

1.18.2 Kjønnfordeling i kulturlivet

I Kulturløftet II går regjeringen inn for å fremme likestilling på alle områder i kulturlivet. Kjønn og kultur er et viktig likestillingspolitisk tema.

1.18.3 Departementets vurdering og tiltak

Likestilling mellom kvinner og menn, dvs. like muligheter til å oppnå ulike posisjoner og arbeidsoppgaver, er et viktig mål også innenfor det visuelle kunstfeltet. Generelt preges feltet av en betydelig overvekt av kvinner i de fleste funksjoner, med unntak av topplederstillinger og styrelederverv. Kvinnelige kunstnere er også underrepresentert i utstillinger og i innkjøp til offentlige samlinger.

Kapittel 20 i meldingen viser at det fortsatt er et stykke igjen før de høyeste posisjonene innenfor visuell kunst er likt fordelt mellom kvinner og menn. I Makt- og demokratiutredningen ble forholdet mellom kjønn og makt drøftet. I sluttrapporten til utredningen slo forskergruppen fast at: «Likestilling fremstår i dag som en diffus verdi som 'alle' er for og som det er politisk ukorrekt å være imot.» Undersøkelser som lå til grunn for utredningen, viste imidlertid forskjell i hvorvidt kvinner og menn trodde diskriminering på grunnlag av kjønn finner sted. Mens om lag halvparten av kvinnene trodde at kvinner diskrimineres «ofte» eller «svært ofte», var det bare litt over en firedel av mennene som trodde det samme. Kun 15 pst. av menn under 30 år trodde diskriminering er et utbredt problem. Mange menn mente det var kvinnes egen skyld at de ikke var bedre representert som ledere i privat sektor og skyldte på manglende interesse. En annen forklaringsmodell var at kvinnes omsorgsoppgaver begrenset deres innsats i yrkeslivet. Det er ingen grunn til å tro annet enn at de strukturer og fenomener som ble beskrevet i maktutredningen, også finnes i kultursektoren. Strukturelle hindringer som skaper kjønnsurettferdighet, finner vi på de fleste områder i det norske samfunnet – også i kulturlivet.

Dette kommer også fram i Kvinnepanelets rapport 2010 som påpeker at kulturbransjen og kulturinstitusjonene må bli mye strengere når det gjelder likestilling og kjønnsbalanse. Kvinnepanelet har valgt å se på tre bransjer: Film-, teater- og festivalbransjen, der kjønnsdiskrimineringen er tydelig. Oversiktene i meldingen viser at det fortsatt er et stykke igjen før man har oppnådd målsettingen om likestilling på det visuelle kunstfeltet.

Kunstinstitusjonene må ta likestillingsutfordringene på alvor og sørge for at kvinner og menn får like muligheter til å utvikle talenter og ferdigheter gjennom utfordrende oppgaver. Dette er ikke bare et

spørsmål om rettferdighet, men også om kunstnerisk utvikling og om tilbudet til publikum. Departementet vil følge opp dette temaet som en del av styringsdialogen med institusjonene.

Prinsippet «armlengdes avstand» innebærer at det skal være avstand mellom politikk og kunstfaglig skjønn. Museer med kunstsamlinger skal ha en faglig fri stilling som gir handlingsrom og forutsetter armlengdes avstand til eiere og offentlige myndigheter. Departementet kan imidlertid foreslå tiltak som fremmer likestillingen på feltet.

LEDERUTVIKLINGSPROGRAM

Som ledd i å bedre likestillingen mellom kjønnene innenfor noen kulturområder, har departementet tatt initiativ til et forsøk med et program for å bidra til at flere kvinner rekrutteres til stillinger som øverste leder for institusjoner innenfor området scenekunst, musikk, film og tv. Forsøksprogrammet Kunstens kvinner ble gjennomført i 2008–2009 og er videreført med et nytt forsøksprogram i 2012. Departementet vil vurdere behovet for tilsvarende tiltak innenfor det visuelle kunstfeltet, eventuelt i samarbeid med Kunstens kvinner.

TILTAK

- Departementet vil prioritere oppnevning av kvinnelige styreledere for å bidra til bedre kjønnsbalanse innenfor ledelsen på det visuelle kunstfeltet.
- Departementet vil vurdere tiltak som kan bidra til at flere kvinner på det visuelle feltet rekrutteres til stillinger som øverste leder for institusjoner, eventuelt i samarbeid med Kunstens kvinner.
- Departementet vil kreve, som en forutsetning for statstilskudd, at institusjonene utarbeider strategier for å sikre en god kjønnsbalanse samt at også andre likestillingsaspekter ivaretas.

2. Komiteens merknader

2.1 En samlet gjennomgang på det visuelle kunstfeltet

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, lederen Gunn Karin Gjøl, Kåre Simensen, Arild Stokkan-Grande og Lene Vågslid, fra Fremskrittspartiet, Solveig Horne, Øyvind Korsberg og Ib Thomsen, fra Høyre, Linda C. Hofstad Helleland og Olemic Thommessen, fra Sosialistisk Venstreparti, Rannveig Kvifte Andresen, fra Senterpartiet, Olov Grøtting, og fra Kristelig Folkeparti, Øyvind Håbrekke, vil vise til at det ikke tidligere har blitt foretatt en samlet gjennom-

gang av det visuelle kunstfeltet i form av en egen melding til Stortinget og mener meldingen er viktig for å løfte det visuelle kunstfeltet i Norge. Videre er komiteen enig i at på grunn av mangelen på eksisterende kunnskap er det viktig at det i meldingen er gitt rom for en grundig kartlegging og kunstfaglig beskrivelse av feltet som underlag for analysene. Komiteen viser til at meldingen omfatter både visuell kunstarv som finnes i kunstmuseene, støtte til dagens kunstproduksjon og kunstformidling, forskning og kunnskapsdannelse.

Komiteen mener det er viktig å sikre et tilbud av visuell kunst av høy kvalitet til flest mulig. Videre mener komiteen det er viktig med økt oppmerksomhet, økt publikumsoppslutning over hele landet, økt profesjonalisering og styrking av det visuelle kunstfeltet. Komiteen mener denne meldingen vil bidra til dette.

Komiteen vil vise til at kunstscenen i Norge er et mangfold av kunstuttrykk. Mange institusjoner og formidlingsarenaer er spredt over hele landet. Komiteen mener det er svært viktig med dette mangfoldet.

Komiteen mener det er viktig at mange aktører har bidratt gjennom viktige innspill til stortingsmeldingen. Komiteen merker seg at det har vært innspillskonferanser i Oslo, Tromsø og Bergen, og at kunstnernettverket har spilt en aktiv rolle.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener det er viktig at det skal satses på billedkunst, kunsthåndverk og arkitektur. Flertallet viser til at visningsarenaene skal styrkes, at stipendordningene styrkes og at det skal satses på kunst i offentlige rom og mener dette er viktige satsingsområder. Flertallet merker seg også at det er laget en handlingsplan for den norske arkitekturpolitikken, arkitektur.nå.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti mener meldingen i stor grad bygger på et produksjonsperspektiv når det kommer til utformingen av virkemiddelapparatet. Disse medlemmer mener det er svært viktig for utviklingen av de enkelte kunstnerskap å tillegge etterspørselsperspektivet større vekt. Disse medlemmer mener Norge ikke har for få kunstnere, men at markedet i bred forstand bør utvikles videre for å styrke de beste innenfor de respektive genre. Disse medlemmer tenker da på det vanlige kommersielle markedet, og de innkjøp som skjer til museer, gallerier, og utsmykninger i offentlig eller privat regi. Disse medlemmer vil peke på at kunstneres inntekter ofte er lave, og at bedre muligheter for betalte oppdrag og salg er nødvendig for å styrke så vel den en-

kelte kunstner som kunstfeltet i sin alminnelighet. Disse medlemmer mener i denne sammenheng det er grunn til å tillegge betydningen av kunstkritikken, kuratorleddet og de private gallerienes rolle større vekt, også når det gjelder innretningen av virkemiddelapparatet. En styrking av etterspørselsperspektivet vil også bety en styrking av formidlingen til publikum.

Disse medlemmer viser til Innst. 14 S (2012–2013) og Innst. 260 S (2011–2012) hvor disse medlemmers syn på regjeringens overstyring av kulturlivet omtales. Disse medlemmer merker seg at regjeringen også i Meld. St. 23 (2011–2012) stiller detaljerte krav til alle virksomheter som mottar statlig støtte. Disse medlemmer merker seg at de myndighetspålagte kravene i stor grad omhandler selve kjernevirksomheten til institusjonene, selve det kunstneriske virke og de kunstneriske profilvalg. Disse medlemmer viser til kapittel 19.3 i meldingen og omtalen av hvordan virksomheter og institusjoner forventes å utvikle nye måter å arbeide på for å oppfylle regjeringens politikk. Disse medlemmer er svært kritisk til at regjeringen gjennom tilskudds- og tildelingsbrevene stiller krav til programmering, og likeledes at regjeringen stiller krav om at politiske ambisjoner, som er satt av staten, skal inngå i institusjonenes strategier på kort og lengre sikt. Disse medlemmer mener kunst og kultur har en egenverdi og tar avstand fra regjeringspartienes politiske tilnærming der kunst og kultur i stor grad anses som et virkemiddel for å oppnå politiske mål på en rekke andre samfunnsfelt. Disse medlemmer mener regjeringens detaljstyring truer yringsfriheten, virksomhetenes autonomi og kunstens frie stilling i samfunnet.

Outsider Art

Komiteen vil understreke betydningen av at Outsider Art-kunstnere, utøvere som i en eller annen form er mentalt syke, har intellektuelle vansker eller lærevansker og som lever eller har levd på kanten av samfunnet, også må få mulighet til å uttrykke seg gjennom kunstnerisk skapende og utøvende virksomhet. I den forbindelse vil komiteen spesielt peke på Sør-Troms museum, Trastad samlinger og deres utmerkede arbeid for Outsider Art.

Kunstforeningene

Komiteen mener det er verdifullt med det mangfoldet som er av kunstforeninger over hele landet. Mange anerkjente kunstnere har debutert i en kunstforening, og foreningene har en viktig posisjon og er et godt redskap for å nå ut til folk flest.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, vil vise til at det finnes

kunstforeninger i alle landets fylker, og 14 av foreningene har tilsatt intendant eller annet kunstfaglig personale, men flesteparten driver på frivillig basis. Flertallet er kjent med at det har vært en gradvis profesjonalisering og modernisering av norske kunstforeninger, og at paraplyorganisasjonen Norske Kunstforeninger har vært pådriver i denne utviklingen. Flertallet vil vise til at Norske Kunstforeninger blant annet har tatt initiativ til og samarbeider med Høgskolen i Telemark, avdeling Bø, om etablering av utdanningstilbud i kunstformidling. Flertallet mener dette er et godt initiativ og viser hvilken viktig pådriverrolle paraplyorganisasjonen for landets 180 medlemsforeninger har.

Kunst- og håndverksnæring

Komiteen viser til at Birka har som hovedmål å legge til rette for en levende og lønnsom kunst- og håndverksnæring i Norge. Komiteen mener Birka fyller en viktig funksjon som et nasjonalt senter for kunst og håndverk.

2.2 Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design

Komiteen mener at det nye museumsbygget for Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design på Vestbanen er en viktig offensiv satsing og vil bli et viktig løft for det visuelle kunstfeltet. Komiteen vil vise til at ved siden av det nye operabygget vil nybygget for Nasjonalmuseet være blant de største kulturbyggprosjektene i norsk sammenheng noensinne. Komiteen viser til at dette vil gi nye muligheter til å formidle et bredt spekter visuell kunst. Komiteen viser videre til regjeringens mål om at denne satsingen vil løfte det visuelle kunstfeltet på samme måte som operahuset i Bjørvika har gjort for operakunsten.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet ser at regjeringen i lengre tid har gjort det klart at nytt nasjonalmuseum skal oppføres på Vestbanetomten i Oslo, og omfatte Nasjonalgalleriet, Kunstindustrimuseet og Museet for samtidskunst. Debatten omkring denne saken har vist at det er et stort engasjement for Nasjonalmuseet. Menningene om hva som er den rette løsningen for Nasjonalgalleriets samlinger i fremtiden er delte.

Disse medlemmer ser at den kanskje viktigste kritikken som går igjen i anledning samlokalisering er det demokratiske aspektet, eller snarere mangelen på sådant. Når en vet at dette dreier seg om en museumssamlokalisering, som i utgangspunktet skal være samlende og høste støtte hos dem som skal besøke utstillingene, så viser kritikken med all tydelighet at her er folk misfornøyd med både prosessen og løsningen. Mange er misfornøyd med flyttingen i

seg selv, og enda flere er misfornøyd med at regjeringen fatter avgjørelser i lukkede rom uten noe som helst hensyn til offentlig debatt, demokrati eller landets folkevalgte.

2.3 En styrking av det visuelle feltet over hele landet

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, deler regjeringens mål om at hele landet skal ta del i Kulturløftet. Flertallet viser til at meldingen rommer en rekke forslag til viktige tiltak for å styrke feltet i årene som kommer. Flertallet viser ellers til Kulturløftet hvor man systematisk arbeider med å utvikle en politikk som bedrer kulturlivets totale rammevilkår.

Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener det er grunnleggende viktig å styrke det visuelle feltet over hele landet. Dette flertallet mener det er viktig at det i meldingen vurderes økt støtte til museer med kunstsamlinger.

Dette flertallet mener videre det er et viktig løft at regjeringen vil gi støtte til flere kunsthaller, kunstforeninger og kunstnersentre på et kvalitativt grunnlag.

Komiteen vil vise til at kunsthaller som visningsarena i liten grad har fått gjennomslag i Norge til tross for at denne type visningsarena lenge har vært viktig internasjonalt. Komiteen merker seg at dette er i ferd med å endre seg, og er glad for at regjeringen ønsker en sterkere støtte til flere kunsthaller.

Komiteen vil vise til at mange kunstforeninger har som ambisjon å utvikle seg til kunsthaller, som Tromsø Kunstforening, Oslo Kunstforening og Porsgrunn Kunstforening. Komiteen merker seg også at det er planer om å opprette en kunsthall i Trondheim.

Komiteen vil vise til at kunsthaller skiller seg fra kommersielle gallerier ved at de ikke produserer utstillinger med tanke på fortjeneste. Komiteen merker seg at det likevel hender at de selger arbeider fra sine utstillinger, men visningsstedene drives som non-profit-institusjoner i betydningen at fortjeneste ved eventuelt salg går direkte tilbake til utstillingsvirksomheten.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener det er viktig å styrke det visuelle feltet over hele landet. Flertallet merker seg at kunsthøyskolene er en viktig aktør for å motvirke sentralisering. Kunsthøyskolene har de senere årene utviklet seg til å bli viktige bidragsyttere på den samtidige kunstscenen. Dette gjelder ikke

bare den naturlige rollen som disse har som utdanningsinstitusjoner, men også som arena for kunstnerisk aktivitet og samarbeid. Flertallet viser til at skolene og satsingen på kulturskoler har vist seg å være viktige regionalpolitiske kulturaktører ved at de motvirker sentralisering av unge kunstnere og bidrar til økt kunstnerisk aktivitet i distriktene. Flertallet er opptatt av at kulturskolene utvider sitt kulturtilbud til langt flere fag enn musikk, og at visuelle kunsthøgskoler får en større plass i kulturskoletilbudet i framtida. Flertallet mener dette er svært viktig og er svært tilfreds med en slik utvikling.

Flertallet vil peke på Buen i Mandal som et godt eksempel på hvordan man kan nå frem til nye grupper, ved at galleri ligger samlokalisert med bibliotek, kulturskole og kino. Flertallet mener dette gir unike muligheter til å senke terskelen for å oppleve kunst og på den måten nå barn fra alle sosiale lag, og mener at dette kan representere fremtidens måte å utvikle nye visningsarenaer på.

Flertallet vil understreke at det visuelle feltet trenger økt synlighet, og viser til regjeringens forslag om å opprette flere stipend til kunstkritikere som et viktig tiltak for å øke synligheten.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti understreker at det visuelle kunstfeltet i Norge er avhengig av sterke regionale museer.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, viser til at de regionale museene spiller en viktig rolle sammen med Nasjonalmuseet. Flertallet mener det er behov for å styrke både innkjøpsmuligheter og kunsthøgskoleaktivitet i de regionale museene, og flertallet er positiv til signaler i meldingen om at driftstilskuddet til de regionale museene med kunstsamlinger skal styrkes i årene som kommer. Flertallet mener det er viktig å benytte kompetansen utenfor Oslo godt, og flertallet mener prosjekter og tiltak i større grad bør vurderes lagt også til andre miljøer utenfor Oslo og Nasjonalmuseet.

Utsmykning i privat regi

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti ønsker å stimulere flere private aktører til å bidra til utsmykninger i offentlige rom. Dette kan være enkeltaktører eller det kan være grupperinger av næringsdrivende som sammen forholder seg til et offentlig rom, eksempelvis et gaterom eller plass. Disse medlemmer mener det er viktig at slik utsmykning skjer under god kunstnerisk veiledning. Disse medlemmer mener det ville være hensiktsmessig med en tilskuddsordning der det offent-

lige bidraget øremerkes det kunstneriske konsulentoppdraget, samt kunstnerisk kompetanse ved eventuell juryering. Tilskuddsordningen kunne eksempelvis håndteres av Arts and business Norway.

Med dette som utgangspunkt fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede en ordning for å stimulere private utsmykningsoppdrag i offentlige rom, rettet inn mot den kunstneriske konsulentkompetansen i det enkelte prosjekt.»

2.4 Arrangørstøtte, utstillingsvederlag, honorar og rettigheter

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, støtter regjeringens forslag om å opprette en arrangørstøtteordning for det visuelle kunstfeltet under Norsk kulturfond. Denne ordningen vil være viktig for de kunstnerstyrte arenaenes behov for virksomhetsstøtte og langsiktig finansiering (både de etablerte og de som er i etableringsfasen), for kunstfestivalene, for å styrke institusjonene over hele landet, som i dag i økende grad søker Norsk kulturråd om støtte til program og større formidlings- og samarbeidsprosjekter, og for internasjonale samarbeidsprosjekter av ekstraordinær karakter i Norge.

Komiteen deler regjeringens syn om behovet for en gjennomgang av dagens avtale om utstillingsvederlag. Komiteen mener på linje med regjeringen at det er et behov for å synliggjøre de reelle produksjonskostnadene ved utstillinger. Komiteen merker seg at det har vært en økende profesjonalisering av kunstformidlingen de siste førti årene, men ikke i alle ledd. Komiteen er kjent med at det ikke har vært vanlig praksis blant billedkunstnere og kunsthåndverkere å legge inn honorar som del av budsjettet i søknader til Norsk kulturråd eller i utstillingssammenheng i institusjoner med offentlig støtte. Komiteen mener det er viktig at regjeringen vil ta grep for å synliggjøre at kunstnernes arbeidsinnsats er en sentral del av kunstproduksjonen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, støtter regjeringen med basis i en gjennomgang av dagens utstillingsvederlagsavtale ved at man drøfter en mulig revisjon og utvidelse av denne med de berørte kunstnerorganisasjonene. Flertallet støtter også at det parallelt med gjennomgangen vurderes et pilotprosjekt for å prøve ut en ordning med utstillingshonorar.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet er opptatt av at visuelle kunstnere

skal honoreres for utstillingsoppdrag i museer og visningssteder som mottar offentlig støtte. Dette bør være vanlig praksis slik det er for utsmykkingsoppdrag. Disse medlemmer mener at nye ordninger knyttet til utstillinger vil være et viktig insentiv for å fremme aktivitet og produksjon blant utøvende kunstnere, hvilket i neste omgang gir grunnlag for mer publikumsaktivitet ved landets museer og visningssteder. Disse medlemmer mener videre at en ny ordning for utstillingshonorar også vil være viktig for å premiere publikumsorienterte kunstnere som er opptatt av å formidle kunsten til allmennheten. Utstillingsvederlaget bør også moderniseres gjennom å etablere større forutsigbarhet i beregningen.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti mener ordningen med utstillingsvederlag for kunstnere må utvikles videre med sikte på gode og forutsigbare ordninger til bruk ved utstillinger i offentlige museer. Disse medlemmer viser her blant annet til den svenske MU-avtalen (avtalen om medverkans- og utstillingsersättning). Disse medlemmer noterer seg regjeringens forslag om et pilotprosjekt, men mener man ut fra dagens kunnskap kan gå et skritt videre og starte arbeidet med en konkret plan for innfasing av ordningen med utstillingsvederlag ved offentlige museer.

Disse medlemmer fremmer i tråd med dette følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en handlingsplan med sikte på innfasing av vederlagsordninger for kunstnere til bruk ved utstillinger ved offentlige museer.»

Statsgarantiordningen

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti ber regjeringen utrede muligheten for å utvide statsgarantiordningen også til å gjelde lån mellom institusjoner.

Rettigheter og lisens

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet ber regjeringen ta initiativ til en utredning om rettighets- og lisensspørsmålet for å se nærmere på de kunstspesifikke behovene for økt digital kunstformidling og tilgjengeliggjøring i en større sammenheng. Disse medlemmer mener en avtale om digital tilgjengeliggjøring på det visuelle kunstfeltet vil ha stor betydning både for formidling og forskning.

Disse medlemmer ber regjeringen komme tilbake med nærmere informasjon om fremdriften i dette viktige arbeidet.

2.5 Endringer i stipendordninger

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, mener det er viktig at stipendordningene kommer flere kunstnere til gode, og at ordningene blir mer fleksible.

Flertallet støtter regjeringen i å fase ut garantiinntekter og etablere langsiktige arbeidsstipender. Flertallet merker seg videre at ingen med garantiinntekt i dag mister denne. Den siste garantiinntekten blir borte i 2039 når den yngste som har en slik inntekt i dag, blir 67 år. Flertallet vil vise til at omleggingen er i tråd med innspill fra et flertall av kunstnerorganisasjonene. Regelverket vil bli utført i dialog med kunstnerorganisasjonene og Kulturrådet. Flertallet vil ellers vise til ny stipendordning for seniorer og for etablerte kunstnere, og støtter dette.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at ordningen med statlige stipend og garantiinntekter til kunstnere har sin bakgrunn i en ordning som het «Statens kunstnerlønn», som ble opprettet på 1860-tallet og som varte i hundre år. Ordningen ble også kalt diktergasje, men det var ikke bare diktere som fikk den. Ordningen ble avløst av «Statens æreslønn» på 1960-tallet. Fra begynnelsen av 1980-tallet delte man også ut «Statens æresstipend». Blant kunstnere som har fått statens kunstnerlønn, æreslønn og æresstipend er Henrik Ibsen, Edvard Grieg, Theodor Kittelsen, Johan Falkberget og Herman Wildenvey, og i nyere tid Per Aabel. Ordningen fra 1960-tallet ble revidert på 1970-tallet, og garantiinntekt slik vi kjenner den i dag, ble innført fra 1977. Kunstnere mottar garantiinntekten inntil de opphører med virksomheten eller fyller 67 år.

Disse medlemmer støtter utfasingen av garantiinntekter, men mener det er feil tilnærming å erstatte disse med nye ordninger. Disse medlemmer viser til at profesjonelle kunstnere er yrkesutøvere, og at politikktutformingene snarere bør ta sikte på å tilrettelegge for at disse skal greie å leve av egne inntekter uavhengig av statlig subsidiering.

Stipend for fullført utdanning

Komiteen støtter regjeringen i omleggingen av ordningen med stipend basert på gjennomført kunstutdanning. Komiteen mener at ordningen i dag er urettferdig, hvor noen utdanninger gir stipend når man er ferdig, mens andre tilsvarende ikke gir det, hvor utenlandsstudenter ikke får stipend, og at stipendet gis uavhengig av om man etablerer kunst-

nerskap. Komiteen viser til at den gjennomførte omleggingen vil føre til at stipend knyttes til etablering av kunstnerskap og at det vil være søknadsbasert.

Statens utstillingsstipend

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, registrerer at koordineringen av statens utstillingsstipend flyttes fra Norsk kulturråd til paraplyorganisasjonen Kunstsentrene i Norge, noe som også vil øke foreningens betydning.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener det ikke er problematisk at kunstnerorganisasjonene har ansvar for fordeling av stipend, men disse medlemmer kan ikke se at det er en sammenheng mellom at kunstnerorganisasjonene står for fordeling av stipend, og at eventuelt flere utdanner seg og bor i utlandet.

2.6 Kunstutdanningen

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet mener at punktet «om mulig å styrke pedagogikk som fag i kunstutdanningen» hører til i en annen kontekst enn i stortingsmeldingen om visuell kunst. Disse medlemmer mener kunstutdannelsen bør være forbeholdt undervisning i kunsthøgskole og ikke andre fagfelt.

Assistentordning

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti vil peke på verdien av kunnskapsoverføring gjennom praktisk samarbeid. Assistent, eller lærling, har lang tradisjon innenfor kunsten. For unge nyutdannede kunstnere vil en assistentjobb hos en eldre erfaren kunstner gi grunnlag for faglig kunnskapsoverføring, nettverksbygging og rådgivning om hvordan bygge opp eget kunstnerskap. Disse medlemmer viser til svenske ordninger på området og til initiativer tatt av UKS med sikte på å få slike ordninger etablert. Disse medlemmer mener det å jobbe frem en assistentkultur i norsk kunstliv vil virke befordrende for hele feltet. Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede en assistent/lærling-ordning med sikte på å gi etablerte kunstnere mulighet for å ansette nyutdannede kunstnere som assistenter/lærlinger.»

2.7 Offentlige innkjøp

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti viser til at kunstmuseenes innkjøpsbudsjetter jevnt over er ganske små. Disse medlemmer mener det er viktig å styrke disse. Disse medlemmer mener dette dels kan gjøres gjennom å styrke de offentlige tilskuddene, og dels gjennom å arbeide systematisk for å styrke private bidrag.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti mener det her kunne være interessant nærmere å få utredet ordninger med skatteincentiver. I tillegg mener disse medlemmer kunstinnkjøp er særlig egnet for gaveforsterkningsordninger.

Disse medlemmer fremmer derfor følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en gaveforsterkningsordning rettet mot de statlige kunstmuseenes ordninger for innkjøp.»

2.8 Internasjonalt arbeid

OCA (Office for Contemporary Art Norway)

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti vil understreke at OCAs oppgave er å bidra til at nålevende norske kunstnere styrkes i sitt internasjonale arbeid. Disse medlemmer noterer seg at OCAs arbeid orienterer seg relativt smalt genremessig, og at en god del kunstnere i realiteten faller utenfor OCAs virkeområde. Disse medlemmer mener det er riktig at OCA har en tydelig profil, men vil samtidig reise spørsmålet om denne satsingen er et fyllestgjørende svar på hvordan norske kunstnere på generelt grunnlag kan styrke sine internasjonale lanseringsmuligheter. Disse medlemmer mener det i lys av dette er nødvendig med en ny gjennomgang av OCAs, Norsk kulturråds og Utenriksdepartementets samlede satsing.

Disse medlemmer mener det også er grunn til å styrke det arbeidet private gallerister med «stall» gjør for å bygge opp kunstnerskap også internasjonalt. Deltagelse på internasjonale messer og enkle regelverk for transport av kunst over landegrensene, er i denne sammenheng viktige forhold. Disse medlemmer viser til at det i dag er relativt sett få gallerister i Norge som har volum, erfaring og økonomisk bæreevne til å møte det internasjonale kunstmarkedet. Som et ledd i arbeidet med å styrke disse galleristene mener disse medlemmer regjeringen bør utrede en tilskuddsordning med sikte på å gjøre terskelen lavere for deltagelse på de viktigste internasjonale kunstmessene.

Disse medlemmer vil på denne bakgrunn fremme følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utrede tilskuddsordninger som vil styrke norske galleristers internasjonale arbeid, særlig med henblikk på deltagelse ved de mest anerkjente internasjonale kunstmessene.»

3. Forslag fra mindretall

Forslag fra Fremskrittpartiet, Høyre og Kristelig Folkeparti:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen utarbeide en handlingsplan med sikte på innfasing av vederlagsordninger for kunstnere til bruk ved utstillinger ved offentlige museer.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen utarbeide en gaveforsterkningsordning rettet mot de statlige kunstmuseenes ordninger for innkjøp.

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen å utrede en ordning for å stimulere private utsmykningsoppdrag i offentlige rom, rettet inn mot den kunstneriske konsulentkompetansen i det enkelte prosjekt.

Forslag fra Høyre og Kristelig Folkeparti:

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen utrede en assistent/lærling-ordning med sikte på å gi etablerte kunstnere mulighet for å ansette nyutdannede kunstnere som assistenter/lærlinger.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen utrede tilskuddsordninger som vil styrke norske galleristers internasjonale arbeid, særlig med henblikk på deltagelse ved de mest anerkjente internasjonale kunstmessene.

4. Komiteens tilråding

Tilrådingen fremmes av en samlet komité.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til meldingen og rå Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

Meld. St. 23 (2011–2012) om visuell kunst – vedlegges protokollen.

Oslo, i familie- og kulturkomiteen, den 4. desember 2012

Gunn Karin Gjul

leder

Lene Vågslid

ordfører

